

INSTYTUT WYMIARU SPRAWIEDLIWOŚCI

dr Jacek Sadowski

Skarga o uchylenie wyroku sądu polubownego jako forma nadzoru państwowego nad sądami polubownymi

Warszawa 2013

Spis treści

I. Uwagi wstępne – założenia metodologiczne.....	1
II. Relacje pomiędzy sądownictwem polubownym a sądami państwowymi – nadzór i współdziałanie	4
III. Postępowanie sądowe w przedmiocie skargi o uchylenie wyroku sądu polubownego	9
IV. Zakres kontroli wykonywanej przez sądy państwowe w ramach skargi o uchylenie wyroku sądu polubownego	17
• Sprawa XX GC 312/09 zakończona wyrokiem Sądu Okręgowego w Warszawie z dnia 27 maja 2011 r.	20
• Sprawa IX GC 745/12 zakończona wyrokiem Sądu Okręgowego w Poznaniu z dnia 21 grudnia 2012 r.	21
• Sprawa IX GC 368/12 zakończona wyrokiem Sądu Okręgowego w Gdańsku z dnia 23 kwietnia 2013	24
• Sprawa XVI GC 347/09 zakończona wyrokiem Sądu Okręgowego w Warszawie z dnia 4 stycznia 2012 r.	25
• Sprawa XVI GC 526/08 zakończona wyrokiem Sądu Okręgowego w Warszawie z dnia 12 lutego 2010 r.	28
• Sprawa XVI GC 651/09 zakończona wyrokiem Sądu Okręgowego w Warszawie z dnia 5 października 2010 r.	29
• Sprawa XVI GC 85/10 zakończona wyrokiem Sądu Okręgowego w Warszawie z dnia 18 sierpnia 2011 r.	30
• Sprawa XX GC 609/11 zakończona wyrokiem Sądu Okręgowego w Warszawie z dnia 4 września 2012 r.	31
• Sprawa X GC 449/09 zakończona wyrokiem Sądu Okręgowego dla Warszawy Pragi w Warszawie z dnia 6 sierpnia 2010 r.	32
Załączniki.....	41
• Załącznik nr 1. Wykaz spraw będących przedmiotem badania w roku 2012..	41
• Załącznik nr 2. Wykaz spraw będących przedmiotem badania w roku 2013..	42

I. Uwagi wstępne – założenia metodologiczne

Niniejsze opracowanie stanowi kontynuację i uzupełnienie badań dotyczących instytucji skargi o uchylenie wyroku sądu polubownego, które przeprowadzone zostały w Instytucie Wymiaru Sprawiedliwości w roku 2012. Objęły one wówczas 40 spraw sądowych w przedmiocie skargi o uchylenie wyroku sądu polubownego, które prawomocnie zakończone zostały w latach 2010 – 2012 w wydziałach gospodarczych sądów okręgowych, działających jako sądy pierwszej instancji. Poddana analizie próba empiryczna stanowiła blisko połowę wszystkich spraw o uchylenie wyroku sądów polubownych, które zakończone zostały w latach 2010 – 2012 w pierwszoinstancyjnych wydziałach gospodarczych sądów okręgowych. Wyniki tych badań zostały opublikowane¹ oraz poddane pod dyskusję w toku zorganizowanej przez Instytut Wymiaru Sprawiedliwości w październiku 2013 r. konferencji naukowej.²

Już po przeprowadzeniu wskazanych badań, Departament Sądów, Organizacji i Analiz Wymiaru Sprawiedliwości Ministerstwa Sprawiedliwości jako propozycję do planu prac badawczych Instytutu Wymiaru Sprawiedliwości na rok 2013 zgłosił kolejny temat dotyczący skargi o uchylenie wyroku sądu polubownego. Tym razem jednak zaproponowano analizę tej instytucji w kontekście skuteczności nadzoru wykonywanego przez sądy państwowe nad sądami polubownymi. Zważywszy na zasygnalizowaną ze strony Ministra Sprawiedliwości potrzebę, uznano za zasadne uzupełnienie we wskazanym kierunku uprzednio przeprowadzonych badań. W tym celu przeprowadzono dodatkowe badania empiryczne obejmujące dalsze 12 spraw o uchylenie wyroku sądu polubownego, zakończonych prawomocnie w latach 2011 – 2013. Tym samym ostateczna próba badawcza wynosi 52 sprawy. Podkreślić należy jednak, że niniejsze opracowanie stanowi jedynie uszczegółowienie i uzupełnienie w niezbędnym zakresie wyników badań przeprowadzonych w roku 2012. Celem uzyskania pełnego obrazu funkcjonowania instytucji skargi o uchylenie wyroku sądu polubownego w orzecznictwie sądów powszechnych zasadna jest zatem łączna lektura obu opracowań, czy też potraktowanie niniejszego opracowania jako

---

¹ J. Sadowski, *Skarga o uchylenie wyroku sądu polubownego*, Prawo w działaniu 2013, nr 15, s. 7 i n.

² *Wybrane instytucje prawa cywilnego w orzecznictwie sądów powszechnych*. Konferencja naukowa Instytutu Wymiaru Sprawiedliwości, Warszawa, 25 października 2013 r.

pewnego rodzaju załącznika do uprzednio przeprowadzonych zasadniczych badań aktowych.

Przeprowadzone w roku 2012 badania empiryczne wskazały na kilka cech charakterystycznych dotyczących faktycznego funkcjonowania instytucji skargi o uchylenie wyroku sądu polubownego w orzecznictwie sądów powszechnych. Dodatkowe badania przeprowadzone w roku 2013 obserwacje te potwierdzają.

Po pierwsze, uwagę zwraca istotna dysproporcja pomiędzy ilością spraw ze skargi o uchylenie wyroku sądu polubownego rozpoznawanych przez sądy gospodarcze w porównaniu z tymi sprawami rozpoznawanymi w wydziałach cywilnych. W latach 2009 – 2011 w pięciu największych okręgach sądowych pod względem ilości wpływu i załatwień wszystkich spraw cywilnych i gospodarczych³ (okręg warszawski, poznański, katowicki, gdański i krakowski) w wydziałach gospodarczych zakończono łącznie 76 spraw o uchylenie wyroku sądu polubownego. W tym samym okresie w wydziałach cywilnych tych samych sądów okręgowych zakończono 13 spraw o uchylenie wyroku sądu polubownego. Proporcja więc wynosi jak 6 do 1 na korzyść sądów gospodarczych. Tak więc instytucja skargi o uchylenie wyroku sądu polubownego jest w Polsce ściśle związana z obrotem gospodarczym, zaś sąd arbitrażowy stanowi forum rozstrzygania przede wszystkim sporów pomiędzy przedsiębiorcami.

Po drugie, sprawy te, tak jak wszystkie inne sprawy gospodarcze, rozpoznawane są przede wszystkim w większych okręgach sądowych. Jak wynika z danych statystycznych Ministerstwa Sprawiedliwości, uzupełnionych danymi zebranymi przez Instytut Wymiaru Sprawiedliwości⁴, większość spraw o uchylenie wyroku sądu polubownego rozpoznawana była we wskazanych pięciu największych sądach okręgowych w Polsce (58 % całości zakończonych spraw w roku 2009, 100 % spraw w roku 2010 i ponad 62 % ogółu zakończonych spraw w roku 2011).

---

³ Zważywszy, że dopiero od roku 2011 prowadzona jest ewidencja spraw o uchylenie wyroku sądu polubownego rozpoznawanych przez sądy gospodarcze (symbol statystyczny: 674), nie było możliwe dokonanie porównania pomiędzy wszystkim okręgami sądowymi. Ograniczone porównanie jest jednak uzasadnione, jeśli zważyć, że, jak wynika z danych zgromadzonych przez Instytut Wymiaru Sprawiedliwości, we wskazanych pięciu największych okręgach sądowych rozpoznawana jest ponad połowa wszystkich spraw o uchylenie wyroku sądu polubownego.

⁴ Zob. bliżej: opracowanie wskazane w przypisie 1.

Po trzecie w końcu, spośród wszystkich sądów okręgowy w Polsce, zdecydowanie najwięcej spraw o uchylenie wyroku sądu polubownego rozpoznawanych jest w Sądzie Okręgowym w Warszawie. Jeśli porównać lata 2009 – 2011 okazuje się, że na ogólną liczbę 89 spraw zakończonych łącznie w pięciu największych okręgach sądowych, 57 spraw zakończonych zostało w Sądzie Okręgowym w Warszawie. Stanowi to ponad 64 % ogółu tych spraw, zaś w sprawach gospodarczych odsetek ten jest jeszcze większy i wynosi blisko 70 %.

Powyższe obserwacje znajdują potwierdzenie w statystykach Ministerstwa Sprawiedliwości za rok 2012. Spośród 43 spraw o uchylenie wyroku sądu polubownego, które zakończone zostały przez wydziały gospodarcze sądów okręgowych w całym kraju, 27 z nich zakończonych zostało w pięciu największych sądach okręgowych, co stanowi ponad 62 % ogółu załatwień. Spośród nich 17 zakończonych zostało w Sądzie Okręgowym w Warszawie, co stanowi odpowiednio ponad 60 % spraw załatwionych w pięciu wskazanych okręgach i blisko 40 % ogółu zakończonych w skali kraju spraw rozpoznawanych przez sądy okręgowe gospodarcze w przedmiocie skargi o uchylenie wyroku sądu polubownego.

II. Relacje pomiędzy sądownictwem polubownym a sądami państwowymi – nadzór i współdziałanie

Wzajemne relacje pomiędzy sądownictwem polubownym a sądami państwowymi analizowane są przede wszystkim z uwagi na funkcje realizowane przez sąd państwowy względem postępowania arbitrażowego. Ponadto w doktrynie wskazuje się również na inne kryteria klasyfikowania działań sądu państwowego w stosunku do sądu polubownego – kryterium przedmiotowe odnoszące się do przedmiotu czynności procesowych sądów państwowych, kryterium temporalne klasyfikujące czynności sądów państwowych ze względu na to, czy podejmowane są przed wszczęciem postępowania arbitrażowego, w jego toku albo po jego zakończeniu, czy też kryterium procesowe dzielące działania sądu państwowego względem sądu polubownego na czynności incydentalne oraz odnoszące się do wyników postępowania arbitrażowego.⁵ Trafnie podnosi się jednak, że kryteria te pełnią w istocie rolę pomocnicze względem podstawowego kryterium dla opisu relacji pomiędzy sądem państwowym a polubownym opartego na funkcjach, jakie sąd państwowy spełnia w stosunku do sądu polubownego.⁶

Ze względu na funkcje pełnione w stosunku do arbitrażu wyróżnia się zasadniczo dwie sfery działań sądu państwowego – czynności polegające na współdziałaniu z sądem polubownym i udzielaniu mu pomocy oraz czynności o charakterze kontrolnym i nadzorczym. Niekiedy w doktrynie wskazuje się również na potrzebę wyróżnienia trzeciej sfery działalności sądu państwowego względem sądu polubownego polegającej na podejmowaniu działań zmierzających do zapewnienia możliwości przymusowej realizacji orzeczeń arbitrażowych. Wydaje się jednak, że tak określona sfera działania sądu państwowego powinna być rozpatrywana w ramach wykonywanych funkcji kontrolnych. Zasadniczym bowiem elementem sądowego postępowania w przedmiocie uznania albo stwierdzenia wykonalności orzeczenia sądu polubownego jest określona ramami ustawy kontrola tego orzeczenia.

---

⁵ Zob. szerzej: K. Weitz, *Sądownictwo polubowne a sądy państwowe*, PS 2007, nr 3, s. 17 i n.; Ł. Błaszczak, *Nadzór sądu powszechnego nad działalnością sądu polubownego*, cz. I. *Prawo spółek* 2006, nr 3, s. 35 i n.

⁶ D. Kała, *O relacjach między sądownictwem państwowym a polubownym w znaczeniu wąskim*, ADR 2012, nr 1, s. 80.

Działania sądu państwowego określane jako pomoc i współdziałanie mają na celu zapewnienie należytego i sprawnego działania sądu polubownego oraz niezakłóconego przebiegu postępowania przed tym sądem. Chodzi tu o czynności, które mogą usunąć przeszkodę w rozpoznaniu sprawy przez sąd polubowny i wydaniu przez niego rozstrzygnięcia oraz o czynności, których sąd polubowny sam wykonać nie może lub których wykonanie byłoby utrudnione lub sprzeczne z ekonomią procesową.⁷ W szczególności chodzi tu o następujące czynności procesowe: zabezpieczenie roszczeń dochodzonych przed sądem polubownym (art. 1166 k.p.c.), powołanie arbitra, arbitrów lub arbitra przewodniczącego (art. 1171 § 2, art. 1172, 1173 k.p.c.), odwołanie arbitra (art. 1177 § 2 k.p.c.), wyznaczenie nowego lub zastępczego arbitra (art. 1178 § 2 k.p.c.), ustalenie wynagrodzenia arbitra (art. 1179 § 2 i 3 k.p.c.), przeprowadzenie dowodu lub wykonanie innej czynności, której sąd polubowny nie może wykonać (art. 1192 k.p.c.), przechowywanie akt sprawy wraz z oryginałem wyroku sądu polubownego (art. 1204 § 1 k.p.c.).

Z kolei czynności o charakterze kontrolnym i nadzorczym zmierzają do kontroli postępowania przed sądem polubownym oraz kontroli wyniku tego postępowania w postaci wydanego przez sąd polubowny wyroku albo ugody zawartej przed sądem polubownym. Ich celem jest zapewnienie prawidłowego przebiegu postępowania przed sądem polubownym oraz badanie legalności wyroków wydawanych przez ten sąd⁸. W zakresie czynności kontrolno-nadzorczych sądu państwowego wskazuje się na czynności zmierzające do: kontroli kompetencji sądu polubownego, kontroli postępowania przed sądem polubownym oraz kontroli orzeczeń wydanych przez sąd polubowny⁹. Kontrola kompetencji sądu polubownego przez sąd państwowy odbywa się bądź w ramach postępowania toczącego się przed sądem powszechnym – rozpoznanie zarzutu zapisu na sąd polubowny jako jednej z negatywnych przesłanek procesowych (art. 1165 k.p.c.), bądź w ramach rozpoznawania wniosku strony postępowania arbitrażowego o rozstrzygnięcie w przedmiocie oddalenia przez sąd polubowny zarzutu co do braku właściwości sądu polubownego (art. 1180 § 3 k.p.c.). Ponadto w doktrynie dopuszcza się możliwość wytoczenia, przed wszczęciem postępowania arbitrażowego, w oparciu o ogólną konstrukcję (art. 189 k.p.c.),

---

⁷ K. Weitz, *Sądownictwo polubowne...*, jw., s. 20-21.

⁸ *Tamże*.

⁹ Ł. Błaszczak, M. Ludwik, *Sądownictwo polubowne (arbitraż)*, Warszawa 2007, s. 251.

powództwa o ustalenie istnienia albo nieistnienia skutecznego zapisu na sąd polubowny¹⁰. W końcu zagadnienie kompetencji sądu polubownego może być rozpatrywane przez sąd powszechny już po zakończenia postępowania arbitrażowego w ramach rozpoznawania skargi o uchylenie wyroku sądu polubownego (art. 1206 § 1 pkt 1 i 3 k.p.c.) oraz w toku postępowania o uznanie lub stwierdzenie wykonalności wyroku sądu polubownego (art. 1214 § 3 pkt 1 k.p.c. i art. 1215 § 2 pkt 1 i 3 k.p.c.). Również w ramach tych dwóch postępowań postarbitrażowych dokonywana jest przez sąd powszechny kontrola postępowania przed sądem polubownym oraz kontrola orzeczeń wydawanych przez sąd polubowny.

Immanentnymi cechami sądów polubownych są: niepaństwowy charakter oraz wola stron jako źródło kompetencji orzeczniczych. Jednakże Państwo z mocy wydanych ustaw sankcjonuje działalność sądów polubownych. Ochrona prawna udzielana stronom przez sądy polubowne została bowiem w istocie zrównana z ochroną prawną uzyskiwaną przed sądem państwowym. Zgodnie z art. 1212 § 1 k.p.c. wyrok sądu polubownego, po uznaniu albo stwierdzeniu wykonalności przez sąd państwowy, ma moc prawną na równi z wyrokiem sądu państwowego. W tym sensie można więc twierdzić, że sądy polubowne zastępują organy państwa w realizacji zadań związanych z rozpoznawaniem i rozstrzyganiem określonej kategorii sporów ze stosunków cywilnoprawnych.¹¹ Ustąpienie pola sądom polubownym, w ściśle zresztą przez ustawę określonym zakresie (art. 1157 k.p.c.), z uwagi na realizację i respektowanie zasady autonomii woli stron, nakłada na Państwo obowiązek sprawowania kontroli i nadzoru nad orzecznictwem sądów polubownych. Zapewnienie ochrony prawnej stanowi bowiem jedną z zasadniczych funkcji władczych Państwa. Zarazem wykonywanie kontroli i nadzoru nad działalnością sądów polubownych jest formą realizacji zasad wynikających z art. 45 ust. 1 i 77 ust. 2 Konstytucji.

Jak podnosi się w doktrynie, ingerencja nadzorcza sądu państwowego w działalność sądów polubownych stanowi odstępstwo od zasady autonomii woli stron w sferze

---

¹⁰ *Tamże*, s. 254.

¹¹ K. Weitz, *Sądownictwo polubowne...*, jw., s. 7.

kształtowania sposobu poszukiwania ochrony prawnej¹². W tym zakresie często przywoływana jest formuła H. Sonnauera, zgodnie z którą „tyle autonomii dla sądownictwa polubownego, ile to tylko możliwe, i tyle państwowej kontroli nad sądownictwem polubownym, ile to konieczne”.¹³ Zasada ingerencji sądu państwowego w sferę działań sądów polubownych jedynie w wypadkach wskazanych w ustawie przyjęta została jako jedna z naczelných zasad w ustawie modelowej o międzynarodowym arbitrażu handlowym przyjętej przez Komisję Narodów Zjednoczonych ds. Międzynarodowego Prawa Handlowego w 1985 r.¹⁴ Zgodnie z art. 5 ustawy modelowej, w sprawach uregulowanych niniejszą ustawą sąd państwowy nie może ingerować, poza wypadkami, gdy zostało to przyznane w ustawie. Zasada ta przyjęta została również w Kodeksie postępowania cywilnego. Zgodnie z art. 1159 § 1 k.p.c., w zakresie uregulowanym przepisami o sądzie polubownym sąd państwowy może podejmować czynności jedynie wtedy, gdy ustawa tak stanowi. Wskazuje się na gwarancyjną funkcję tej reguły dla stron postępowania arbitrażowego.¹⁵

W doktrynie prawa, wielokrotnie wyrażano obawy co do zagrożeń dla zasady autonomii orzecznictwa polubownego wynikających z nadzoru wykonywanego przez sądy państwowe nad sądami arbitrażowymi, w tym zwłaszcza poprzez instytucję skargi o uchylenie wyroku sądu arbitrażowego. Podkreślano w szczególności, że poddanie wszechstronnej kontroli rozstrzygnięcia wydanego przez sąd polubowny oznaczałoby dla sądownictwa polubownego degradację do „przedinstancji” sądów powszechnych i mogłoby doprowadzić do utraty znaczenia sądownictwa polubownego jako instytucji w ogóle. Zalecano więc sądom powszechnym daleko idącą powściągliwość w wykonywaniu funkcji kontrolnych, wykluczając w istocie możliwość merytorycznej oceny wydanego wyroku sądu polubownego. Ponadto wskazywano na długotrwałość postępowań sądowych w przedmiocie skargi o uchylenie wyroku sądu polubownego, co prowadzi do wieloletniej niepewności

---

¹² *Tamże*, s. 16.

¹³ H. Sonnauer, *Die Kontrolle der Schiedsgerichte durch die staatlichen Gerichte*, Köln–Berlin–Bonn–München 1992, s. 7.

¹⁴ *UNCITRAL Model Law On International Commercial Arbitration*. Polski przekład [w:] P. Nowaczyk, A. Szumański, M. Szymańska, *Regulamin Arbitrażowy UNCITRAL. Komentarz*, Warszawa 2011 – załącznik nr 5.

¹⁵ K. Weitz, *Sądownictwo polubowne...*, jw., s. 16.

prawnej co do stosunków zobowiązaniowych pomiędzy stronami sporu rozstrzygniętego już orzeczeniem sądu arbitrażowego.¹⁶ Z drugiej strony obecne są w doktrynie głosy wskazujące na niedoprecyzowany zakres nadzoru sądu państwowego, w szczególności w odniesieniu do badania w ramach skargi o uchylenie wyroku sądu polubownego zgodności wyroku z klauzulą porządku publicznego, kwestionujące przy tym pogląd o braku obowiązku merytorycznego badania orzeczenia arbitrażowego¹⁷. Próba weryfikacji powyższych tez w odniesieniu do instytucji skargi o uchylenie wyroku sądu polubownego, w oparciu o przeprowadzone badania empiryczne orzecznictwa sądów powszechnych, stanowić będzie zasadniczy przedmiot dalszych rozważań.

---

¹⁶ T. Zbiegień, *Skarga o uchylenie wyroku sądu polubownego*, [w:] *Międzynarodowy i krajowy arbitraż handlowy u progu XXI wieku. Księga pamiątkowa dedykowana doktorowi habilitowanemu Tadeuszowi Szurskiemu*, Warszawa 2008, s. 299; E. Marszałkowska-Krześ, Ł. Błaszczak, *Kontrola wyroku sądu polubownego przez sąd powszechny*, ADR 2011, nr 4, s. 65; Ł. Błaszczak, M. Ludwik, *Sądownictwo polubowne...*, *iw.*, s. 264.

¹⁷ Zob. w szczególności: A.W. Wiśniewski, *Klauzula porządku publicznego jako podstawa uchylenia wyroku sądu arbitrażowego (ze szczególnym uwzględnieniem stosunków krajowego obrotu gospodarczego)*, ADR 2009, nr 2, s. 119 i n.; K. Weitz, *Klauzula porządku publicznego jako podstawa uchylenia wyroku sądu polubownego na tle praktyki sądów*, *Biuletyn Arbitrażowy* 2010, nr 1, s. 13 i n.

III. Postępowanie sądowe w przedmiocie skargi o uchylenie wyroku sądu polubownego

Natura prawna i charakter skargi o uchylenie wyroku sądu polubownego jest zagadnieniem budzącym liczne kontrowersje w doktrynie. Jako dominujący uznać należy pogląd, zgodnie z którym jest to środek prawny o charakterze złożonym, łączący w sobie cechy nadzwyczajnego środka zaskarżenia z powództwem zmierzającym do ukształtowania zmiany stanu prawnego wywołanego wyrokiem sądu polubownego¹⁸. Zwolennicy tej koncepcji wskazują w szczególności na podobieństwo skargi o uchylenie wyroku sądu polubownego do skargi o wznowienie postępowania. Tak jak skarga o wznowienie postępowania przysługuje wyłącznie od orzeczeń formalnie prawomocnych, tak skarga o uchylenie wyroku arbitrażowego przysługuje jedynie od ostatecznych wyroków tego sądu. Nie jest więc środkiem odwoławczym, a nadzwyczajnym środkiem zaskarżenia. Tak jak skarga o wznowienie postępowania nie ma charakteru dewolutywnego. Podkreślane jest również podobieństwo niektórych podstaw obu skarg (art. 403 § 1 i art. 1206 § 1 pkt 5 kodeksu postępowania cywilnego).

Obok tego poglądu wskazać można na dwa odmienne. Zgodnie z pierwszym z nich, skarga o uchylenie wyroku sądu polubownego stanowi formę powództwa o ukształtowanie stosunku prawnego lub prawa określonego wyrokiem sądu arbitrażowego¹⁹. Zwolennicy tej koncepcji wskazują, że jest to szczególny rodzaj powództwa o ukształtowanie ze skutkiem niweczącym akt prawny w postaci wyroku sądu polubownego. Jest to więc powództwo prawokształtujące poprzez zniesienie stosunku prawnego lub prawa. Wyrok sądu państwowego ma charakter wyłącznie

---

¹⁸ Tak m.in. T. Ereciński, K. Weitz, *Sąd arbitrażowy*, Warszawa 2008, s. 391; Ł. Błaszczak, M. Ludwik, *Sądownictwo polubowne...*, jw., s. 266; T. Zbiegień, *Skarga o uchylenie wyroku sądu polubownego*, jw., s. 301–302; H. Pietrkowski, [w:] *System Prawa Procesowego Cywilnego, Środki zaskarżenia, T. III, cz. 1*, Warszawa 2013, s. 747; K. Falkiewicz, R.L. Kwaśnicki, *Arbitraż i mediacja w świetle najnowszej nowelizacji Kodeksu postępowania cywilnego*, „Przegląd Prawa Handlowego” 2005/11, s. 36;

A. Zieliński [w:] A. Zieliński, K. Flaga–Gieruszyńska, *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz*, Warszawa 2012, teza 1 do art. 1205; W. Siedlecki, Z. Świeboda, *Postępowanie cywilne. Zarys wykładu*, Warszawa 2004, s. 436; S. Dalka, *Sądownictwo polubowne w PRL*, Warszawa 1987, s. 138.

¹⁹ Tak w szczególności: K. Piasecki, *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz. Tom III*, Warszawa 2007, s. 316; W. Głodowski, *Skarga o uchylenie wyroku sądu polubownego jako pismo procesowe*, ADR 2008, z. 4, s. 51 i n.; M. Łaszczuk, J. Szpara, [w:] *Arbitraż handlowy. System Prawa Handlowego. Tom 8*, red. A. Szumański, Warszawa 2010 s. 568 i n.

kasatoryjny, uznając skargę za zasadną sąd powszechny może wyrok arbitrażowy jedynie uchylić w całości lub w części. Celem skargi jest ukształtowanie nowego stanu prawnego przez uchylenie wyroku sądu polubownego i zmianę w ten sposób sytuacji uregulowanej tym wyrokiem²⁰. Drugi pogląd traktuje skargę o uchylenie wyroku sądu polubownego przede wszystkim jako szczególny rodzaj nadzwyczajnego środka odwoławczego (środka zaskarżenia)²¹. Jego zwolennicy akcentują kontrolny przede wszystkim aspekt tej instytucji podnosząc, że skarga jest nadzwyczajnym środkiem nadzoru judykacyjnego sądu powszechnego nad działalnością sądu polubownego. Skarga o uchylenie wyroku sądu polubownego nie zmierza do rozstrzygnięcia o materialnym prawie podmiotowym, jej cel ma charakter procesowy. Dopiero na skutek uwzględnienia skargi i uchylenia wyroku sądu polubownego dochodzi do ukształtowania stanu prawnego i tylko w tym znaczeniu można mówić o podobieństwie tego instrumentu procesowego do powództwa o ukształtowanie²².

Jak wynika z przeprowadzonych badań empirycznych, charakter prawny skargi o uchylenie wyroku sądu polubownego nie budzi zasadniczych wątpliwości w orzecznictwie sądów powszechnych. Sądy unikają zresztą rozważań teoretycznych dotyczących charakteru tego środka prawnego. Analiza poszczególnych rozstrzygnięć wskazuje, że dominuje pogląd uznający skargę o uchylenie wyroku sądu polubownego za szczególny, nadzwyczajny środek zaskarżenia. Akcentowany jest przede wszystkim kasatoryjny charakter skargi. Sąd, przed którym toczy się postępowanie w przedmiocie skargi na wyrok sądu polubownego, nie orzeka merytorycznie, może natomiast oddalić skargę lub uchylić wyrok wydany przez sąd arbitrażowy. Podkreśla się przy tym, że sąd powszechny nie działa w tym wypadku jak sąd odwoławczy, uprawniony do merytorycznego badania sprawy.²³

---

²⁰ M. Łaszczuk, J. Szpara, [w:] *Arbitraż handlowy, jw.*, s. 572.

²¹ B. Bładowski, *Środki odwoławcze w postępowaniu cywilnym*, Warszawa 2008, s. 28; K. Markiewicz, *Przyjęcie do rozpoznania skargi o uchylenie wyroku sądu polubownego*, ADR 2008, Nr 1, s. 41 i n.; J. Kaczmarek, *Współdziałanie i kontrola. Relacje pomiędzy sądem polubownym a sądem powszechnym na różnych etapach postępowania*, [w:] D. Czura-Kalinowska (red.), *Mediacja i arbitraż jako sposoby polubownego rozstrzygania sporów*, Poznań 2009, s. 200; T. Kurnicki, *Znowelizowane postępowanie przed sądem polubownym*, MoP 2005, Nr 22; s. 1127.

²² K. Markiewicz, *Przyjęcie do rozpoznania...*, jw., s. 43.

²³ Zob. szerzej: J. Sadowski, *Skarga o uchylenie...*, jw., s. 11-20.

Ujmowanie skargi o uchylenie wyroku sądu polubownego jako szczególnego środka nadzoru i kontroli postępowania arbitrażowego oraz wyniku tego postępowania (wydanego wyroku), wpływa na kształt postępowania przed sądem powszechnym. Przedmiotem postępowania nie jest bowiem ponowne rozpoznanie sporu pomiędzy stronami rozstrzygniętego uprzednio wyrokiem sądu polubownego. Celem tego postępowania jest natomiast dokonanie kontroli orzeczenia sądu arbitrażowego i postępowania prowadzącego do jego wydania w świetle przytoczonych przez stronę podstaw uchylenia wyroku sądu polubownego. Nie budzi przy tym wątpliwości, zarówno w orzecznictwie sądów powszechnych, jak i Sądu Najwyższego, fakt związania sądu podstawami skargi przytoczonymi przez stronę²⁴. Rozpoznając skargę sąd powszechnych jest związany przytoczonymi przez skarżącego podstawami. Z urzędu natomiast uwzględnia jedynie dwie z wymienionych w art. 1206 k.p.c. podstaw uchylenia wyroku sądu arbitrażowego: brak zdatności arbitrażowej (art. 1206 § 2 pkt 1 k.p.c.) i sprzeczność wyroku sądu arbitrażowego z podstawowymi zasadami porządku prawnego Rzeczypospolitej Polskiej (art. 1206 § 2 pkt 2 k.p.c.).

Sąd rozpoznający skargą o uchylenie wyroku sądu polubownego nie powtarza postępowania dowodowego przeprowadzonego w toku procesu przed sądem polubownym. Postępowanie dowodowe przez sądem państwowym ogranicza się jedynie do ustalenia tych okoliczności faktycznych, które konieczne są do oceny zasadności zgłoszonych w skardze podstaw²⁵. Tak więc przedmiotem dowodów są przede wszystkim dokumenty zebrane w aktach sądu polubownego (dokumenty złożone przez strony w postępowaniu przed sądem arbitrażowym) oraz dokumenty wytworzone w toku tego postępowania – pisma procesowe stron i dokumenty obejmujące czynności procesowe sądu). Jak wynika z przeprowadzonych badań aktowych²⁶, sądy powszechne konsekwentnie oddalały wnioski dowodowe stron zmierzające do powtórzenia lub uzupełnienia postępowania dowodowego przeprowadzonego przed sądem polubownym. Jedynie w trzech spośród analizowanych spraw postępowanie dowodowe wykraczało poza materiał dowodowy

---

²⁴ Zob. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 3 września 2009 r., I CSK 53/09, LEX nr 527154, wyrok Sądu Najwyższego z dnia 9 września 2010 r., I CSK 535/09, LEX nr 602748 oraz wyrok Sądu Najwyższego z dnia 13 grudnia 1967 r., I CR 445/67, OSNC 1968, z. 8-9, poz. 149.

²⁵ Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 13 grudnia 1967 r., I CR 445/67, OSN 1968, z. 8-9, poz. 149.

²⁶ Zob. przypis 1.

zgromadzony w aktach sądu polubownego (dowód z opinii biegłego z zakresu badań porównawczych pisma w związku z zarzutem skarżącego o podrobieniu jego podpisu na umowie stanowiącej podstawę rozstrzygnięcia sądu polubownego oraz zawierającej zapis na sąd polubowny; przesłuchanie świadków i stron w związku z zarzutem co do zakresu przedmiotowego zapisu na sąd polubowny; przeprowadzenie dowodów z dokumentów ujawnionych i wytworzonych w toku kontroli skarbowej dokonanej po wydaniu wyroku przez sąd arbitrażowy w związku z zarzutem wydania wyroku przez sąd polubowny na podstawie dokumentów stanowiących „falsz intelektualny”).

Taki zakres postępowania dowodowego przekładał się bezpośrednio na stosunkowo niewielką liczbę rozpraw koniecznych do rozpoznania skargi. Spośród badanych spraw w zdecydowanej większości (73 % ogółu spraw zakończonych wyrokami) wyrok sądu powszechnego zapadł po przeprowadzeniu jednej rozprawy. Jedynie w 6 sprawach celem rozpoznania skargi sądy wyznaczały dwa terminy rozprawy. Tylko w jednej sprawie konieczne były trzy terminy rozpraw do wydania merytorycznego rozstrzygnięcia, choć przyczyną tego nie była konieczność prowadzenia postępowania dowodowego (ograniczyło się ono, tak jak w większości spraw, do analizy dokumentów z akt sprawy arbitrażowej), ale względy formalne (nieprawidłowe pełnomocnictwo procesowe oraz nienadesłanie akt postępowania arbitrażowego).

Z powyższego nie wynika jednak, aby czas trwania postępowania w sprawach ze skargi o uchylenie wyroku sądu polubownego był znacząco krótszy aniżeli w innych postępowaniach procesowych toczonych w badanym okresie w wydziałach gospodarczych sądów okręgowych. Otóż spośród analizowanych spraw najliczniejszą grupę stanowiły sprawy zakończone w przedziale czasowym od roku do dwóch lat, zaś w dalszej kolejności sprawy trwające przez okres od 6 miesięcy do roku. Jedynie 3 sprawy zakończone zostały w terminie do trzech miesięcy, licząc od daty wpływu (rejestracji). Średni czas trwania postępowania w badanych sprawach o uchylenie wyroku sądu polubownego przez sądem okręgowym jako sądem pierwszej instancji wyniósł niewiele poniżej 11 miesięcy (10,97). Jeżeli uwzględnić przy tym dodatkowo czas konieczny na przeprowadzenie ewentualnego

postępowania apelacyjnego, procedura kontrolna wywołana wniesieniem skargi może trwać nawet 18 miesięcy.

W efekcie podzielić należy opinie wskazujące na długotrwałość postępowania nadzorczego w przedmiocie skargi o uchylenie wyroku sądu polubownego i negatywne konsekwencje wynikające stąd dla stron postępowania arbitrażowego²⁷. Wprawdzie, co należy podkreślić, wniesienie skargi o uchylenie wyroku sądu polubownego nie wstrzymuje jego wykonania, jednakże skarga otwiera dla skarżącego możliwość złożenia wniosku o wstrzymanie wykonania zaskarżonego wyroku. Co więcej, postanowienie wstrzymujące wykonanie wyroku sądu polubownego może być wydane zarówno na wniosek strony (wnoszącego skargę), jak i przez sąd z urzędu (art. 1210 k.p.c.)²⁸. Zauważyć jednak należy, że przeprowadzone badania empiryczne wykazują, że sądy powszechne nader ostrożnie korzystają z możliwości wstrzymania wykonania wyroku sądu polubownego. Spośród 22 spraw, w których wnioski o wstrzymanie wykonania wyroku sądu arbitrażowego zostały złożone wraz ze skargą, jedynie w 2 sprawach wnioski te zostały uwzględnione. Znamienne jest przy tym, że w obydwu sprawach skargi ostatecznie zostały przez sąd okręgowy uwzględnione, co skutkowało uchyleniem zaskarżonych wyroków sądu polubownego. Skutkiem długotrwałego postępowania nadzorczego jest stan niepewności prawnej stron co do faktycznego kształtu relacji prawnych pomiędzy nimi wyznaczonych rozstrzygnięciem sądu arbitrażowego. Podnieść należy przy tym, że istniejącego stanu niepewności nie wyłącza nawet uprzednie uzyskanie przez stronę prawomocnego uznania lub stwierdzenia wykonalności wyroku sądu polubownego. Skarga o uchylenie wyroku przysługuje bowiem zarówno w stosunku do wyroków arbitrażowych, które nie zostały jeszcze poddane procedurze kontrolno-nadzorczej przewidzianej w art. 1212-1217 k.p.c., jak i w stosunku do wyroków sądu polubownego, które zostały uznane lub których wykonalność została prawomocnie stwierdzona. Sąd w postępowaniu ze skargi o uchylenie wyroku sądu polubownego nie jest związany uprzednim

---

²⁷ Zob. m.in. T. Zbiegień, *Skarga o uchylenie...*, jw., s. 300.

²⁸ Brak jest podstaw, uwzględniając brzmienie art. 1210 k.p.c., do stwierdzenia, że wstrzymanie wykonania wyroku sądu polubownego może nastąpić wyłącznie na wniosek strony. Por. jednak odmienny pogląd: R. Morek, *Mediacja i arbitraż (art. 183¹-183¹⁵, 1115-1277 KPC)*. Komentarz, Warszawa 2006, teza 3 do art. 1210.

prawomocnym rozstrzygnięciem w przedmiocie uznania lub stwierdzeniu wykonalności wyroku sądu polubownego.

Podnieść należy, że pomimo stosunkowo niewielkiej liczby czynności dowodowych dokonywanych w postępowaniu ze skargi o uchylenie wyroku sądu polubownego i tym samym nieznacznej liczby terminów rozpraw koniecznych do rozpoznania sprawy, czas trwania postępowania w tych sprawach nie jest wcale krótszy aniżeli innych postępowań procesowych rozpoznawanych przez sądy gospodarcze na poziomie sądów okręgowych. Średni czas trwania sprawy procesowej w wydziałach gospodarczych sądów okręgowych jako sądów pierwszej instancji wyniósł w 2012 roku – 11,42 miesiąca.²⁹ Celem uzupełnienia tego obrazu, wskazać jednak należy, zważywszy, że ponad 60 % badanych spraw o uchylenie wyroku sądu polubownego toczyło się przed Sądem Okręgowym w Warszawie, że analogiczni współczynniki czasu trwania postępowania dla wydziałów gospodarczych Sądu Okręgowego w Warszawie wynosił w 2012 roku – 19,91 miesiąca.

Powyższa obserwacja przekonuje, że zasadniczą przyczynę długotrwałości postępowań sądowych w Polsce, zwłaszcza w większych okręgach sądowych, jest nadmiernie długi czas oczekiwania sprawy na wyznaczenie pierwszego terminu rozprawy. Zjawisko to szczególnie widoczne jest w badanych sprawach, w których pierwszy termin rozprawy w wielu wypadkach kończył się wydaniem wyroku i tym samym zakończeniem postępowania w sprawie. Problem ten dotyka przede wszystkim sądów warszawskich i związany jest z istniejącymi w tych sądach zaległościami. Konieczność rozpoznania spraw starych, zgodnie z zasadą rozpoznawania spraw według kolejności wpływu, blokuje możliwość szybkiego wyznaczenia terminu posiedzenia w sprawie nowej. Widoczna „niedrożność” sądów odnosi się również do spraw ze skargi o uchylenie wyroku sądu polubownego. Jedynym w istocie sposobem na szybsze rozpoznawanie tych spraw, co stanowi od lat postulat środowisk związanych z arbitrażem gospodarczym, jest po prostu „udrożnienie” sądów powszechnych, w tym sądów gospodarczych. Nie wydaje się natomiast trafnym rozwiązaniem wprowadzenie jakiś regulacji szczególnych odnoszących się do spraw o uchylenie wyroku sądu polubownego na poziomie

---

²⁹ Informacja statystyczna o ewidencji spraw i orzecznictwie w sądach powszechnych oraz w więziennictwie. Cz. VII. Sprawy gospodarcze w roku 2012.

przepisów procesowych lub organizacyjnych. W szczególności zaś nietrafny byłby ewentualny postulat wprowadzenia normy nakazującej priorytetowe wyznaczanie spraw o uchylenie wyroku sądu polubownego z pominięciem kolejności wpływu spraw do sądu. Brak jest bowiem jakichkolwiek istotnych argumentów przemawiających za koniecznością traktowania tych spraw w sposób uprzywilejowany w stosunku do innych spraw rozpoznawanych przez sądy powszechne.

Poza ogólnym wnioskiem postulującym skrócenie czasu oczekiwania spraw cywilnych i gospodarczych na termin rozprawy, co wiąże się z koniecznością poprawy kondycji całego sądownictwa gospodarczego, w tym zwłaszcza sądów warszawskich, zasadnym jest rozważenie możliwości redukcji postępowania w przedmiocie skargi o uchylenie wyroku sądu polubownego do postępowania jednoinstancyjnego. Wydaje się, że dokonanie takiej zmiany nie koniecznie musi pozostawać w sprzeczności z konstytucyjnym prawem do zaskarżania orzeczeń wydanych przez sąd pierwszej instancji (art. 78 Konstytucji RP) i związaną z nim zasadą dwuinstancyjności postępowania sądowego (art. 176 ust. 1 Konstytucji RP). Sąd państwowy badając skargę o uchylenie wyroku sądu polubownego nie rozpoznaje bowiem merytorycznie sporu pomiędzy stronami, sprawuje jedynie w szczególnej formie nadzór nad legalnością i prawidłowością postępowania przed sądem polubownym. Wydane w wyniku rozpoznania skargi o uchylenie wyroku sądu polubownego orzeczenie ma wyłącznie charakter kasatoryjny – w razie stwierdzenia zaistnienia podstaw określonych w art. 1206 k.p.c., sąd państwowy uchyla wyrok sądu polubownego. Nie ma natomiast kompetencji do zmiany tego wyroku, a tym samym odmiennego, aniżeli uczynił to sąd polubowny, rozstrzygnięcia o prawach i obowiązkach stron powstałych w ramach łączących je stosunków materialnoprawnych. Ostateczne rozstrzygnięcie w tym zakresie wydane bowiem zostało przez sąd arbitrażowy w postępowaniu jednoinstancyjnym lub składającym się z więcej niż jednej instancji (art. 1205 § 2 k.p.c.), zgodnie z wolą stron wyrażoną uprzednio w zapisie na sąd polubowny. Kompetencja sądu państwowego aktualizuje się natomiast dopiero na dalszym etapie postępowania, w ramach sprawowanych przez ten sąd funkcji kontrolno-nadzorczych. Jeśliby uznać, że zasada dwuinstancyjności postępowania (art. 176 ust. 1 Konstytucji RP) nie obejmuje spraw, których sąd państwowy nie rozpoznaje „od początku do końca” i w których działa

jedynie jako organ kontroli, można postawić tezę, że postępowanie wywołane skargą o uchylenie wyroku sądu polubownego nie wymaga, z punktu widzenia zawartych w Konstytucji RP zasad, przebiegu przez dwie instancje sądowe.³⁰ Otwierałoby to pole dla ustawodawcy zwykłego do realizacji przewidzianego wprost w treści art. 78 Konstytucji RP wyjątku od zasady zaskarżalności orzeczeń sądowych wydawanych w pierwszej instancji. Podzielić należy bowiem stanowisko doktryny, zgodnie z którym przepisy art. 78 i 176 ust. 1 Konstytucji RP są ze sobą ściśle powiązane w tym sensie, że przewidziane w art. 78 zd. 2 Konstytucji RP wyjątki od zasady zaskarżalności orzeczeń sądowych wydawanych w pierwszej instancji należy rozpatrywać w świetle konstytucyjnego modelu dwuinstancyjnego postępowania sądowego, który przyjęty został w art. 176 ust. 1 Konstytucji RP.³¹ Warto przy tym wskazać, że zasada dwuinstancyjności postępowania sądowego nie została w żaden sposób zadeklarowana ani w Konwencji o Ochronie Praw Człowieka i Podstawowych Wolności³², ani też w Karcie Praw Podstawowych Unii Europejskiej³³. Nie jest więc konstrukcją narzuconą przez standardy międzynarodowe.

---

³⁰ M. Michalska-Marciniak, *Instancyjność postępowania ze skargi o uchylenie wyroku sądu polubownego*, ADR 2012, nr 4, s. 78.

³¹ Zob. w szczególności: P. Grzegorzczak, [w:] *System Prawa Procesowego Cywilnego. Środki zaskarżenia. Tom III, cz. 1*, red. J. Gudowski, Warszawa 2013, s. 44.

³² Dz. U. z 1993 r., nr 61, poz. 284 ze zm.

³³ Dz. U. UE seria C z 2007, nr 303, poz. 1 ze zm.

IV. Zakres kontroli wykonywanej przez sądy państwowe w ramach skargi o uchylenie wyroku sądu polubownego

Przeprowadzone badania empiryczne wykazują, że sądy powszechne w sposób bardzo wstrzemięźliwy i ostrożny wykonują funkcje nadzorcze i kontrolne powierzone im w ramach kompetencji do rozpoznawania skargi o uchylenie wyroku sądu polubownego. W większości analizowanych spraw, przytaczając w szerszym lub węższym zakresie fragmenty judykatów Sądu Najwyższego, sądy powszechne akcentują brak kompetencji do merytorycznej kontroli treści rozstrzygnięcia objętego skargą, a także brak możliwości weryfikowania poczynionych przez sąd polubowny ustaleń faktycznych. Podkreśla się formalny wyłącznie aspekt kontroli prowadzonej w toku rozpoznawania skargi o uchylenie wyroku sądu polubownego³⁴. Szczególnie często w tym zakresie przywoływane są te orzeczenia Sądu Najwyższego, w których wskazuje się, że w ramach rozpoznawania skargi o uchylenie wyroku sądu polubownego nie mieści się kontrola zgodności tego wyroku z prawem materialnym, ani też badanie, czy wyrok arbitrażowy znajduje oparcie w faktach przytoczonych w jego uzasadnieniu i czy fakty te zostały prawidłowo ustalone. Sąd powszechny rozpoznaje bowiem sprawę tylko z punktu widzenia przyczyn uchylenia wyroku, wymienionych wyczerpująco w ustawie³⁵. Rozstrzygnięcia sądu arbitrażowego są wiążące, a sąd powszechny poza ustawowo wskazanymi wyjątkami nie ma prawa do merytorycznego rozpatrzenia sprawy zakończonej orzeczeniem sądu polubownego³⁶.

Owa wstrzemięźliwość w zakresie wykonywanych funkcji kontrolnych znajduje potwierdzenie w danych statystycznych dotyczących rozpoznawania skarg o uchylenie wyroku sądu polubownego. W roku 2013 sądy okręgowe gospodarcze rozpoznały łącznie 57 spraw o uchylenie wyroku sądu polubownego, z czego w 6 sprawach skarga została uwzględniona w całości lub w części. Odsetek spraw,

---

³⁴ Zob. szerzej: J. Sadowski, *Skarga o uchylenie...*, jw., s. 46-50.

³⁵ Tak m.in. wyrok z dnia 3 września 2009 r., I CSK 53/09, OSP 2011, z. 10, poz. 108; wyrok z dnia 6 marca 2008 r., I CSK 445/07, LEX nr 445285; wyrok z dnia 8 grudnia 2006 r., V CSK 321/06, LEX nr 322023; wyrok z dnia 21 grudnia 2004 r., I CK 405/04, LEX nr 500191; wyrok z dnia 11 kwietnia 2002 r., III CKN 492/01, LEX nr 407129.

³⁶ Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 11 maja 2007 r., I CSK 82/07, OSNC 2008, nr 6, poz. 64.

w których skarga została uwzględniona w postępowaniu przed sądem okręgowym gospodarczym, jako sądem pierwszej instancji wynosił więc niewiele ponad 10 %. Z kolei w roku 2012 na 43 sprawy zakończone przed sądem okręgowym jako sądem pierwszej instancji, w 7 sprawach skargę uwzględniono w całości lub w części, co stanowi 16,28 % ogółu rozpoznanych spraw. W roku 2011 natomiast odsetek skarg uwzględnionych w całości lub w części w sądach okręgowych gospodarczych jako sądach pierwszej instancji wynosił 6,25 %. Warto wskazać, że nieco wyższe wskaźniki skarg uwzględnionych kształtują się w sprawach o uchylenie wyroku sądu polubownego rozpoznawanych w wydziałach cywilnych sądów okręgowych. W tym wypadku odsetek skarg uwzględnionych w roku 2013 wynosił 18,75 %, w roku 2012 – 22,73 %, zaś w roku 2011, zgodnie ze statystyką Ministerstwa Sprawiedliwości, w żadnej ze spraw rozpoznawanych w wydziałach cywilnych sądów okręgowych skarga o uchylenie wyroku sądu polubownego nie została uwzględniona.³⁷ Przy czym podkreślić należy, że powyższe dane nie uwzględniają, nie wynika to bowiem z prowadzonych przez Ministerstwo Sprawiedliwości statystyk, ewentualnej zmiany rozstrzygnięcia sądu pierwszej instancji w ramach przeprowadzonej kontroli apelacyjnej. Zastrzeżenie to jest konieczne, gdyż jak wynika z przeprowadzonych badań empirycznych, spośród 9 wydanych w pierwszej instancji przez sądy okręgowe orzeczeń uwzględniających skargę o uchylenie wyroku sądu polubownego, 6 z nich, a więc ponad 60 %, zostało następnie zmienionych w wyniku kontroli instancyjnej przeprowadzonej przez sądy apelacyjne³⁸ Skargi w tych

---

³⁷ Zgodnie ze statystyką Ministerstwa Sprawiedliwości (arkusz statystyczny MS – S10. Sprawozdanie w sprawach cywilnych za 2011 rok), w roku 2011 w wydziałach cywilnych sądów okręgowych zakończono łącznie 12 spraw ze skargi o uchylenie wyroku sądu polubownego, z czego w 3 sprawach skarga została oddalona, w 3 sprawach postępowanie umorzono, w 2 sprawach skargi zostały odrzucone, zaś w 1 sprawie skarga została zwrócona. Ponadto 3 sprawy załatwione zostały w „inny sposób” (np. przekazanie sprawy według właściwości, połączenie spraw do wspólnego rozpoznania i rozstrzygnięcia). Zob. jednak częściowo uwagi krytyczne co do danych zawartych w statystykach Ministerstwa Sprawiedliwości dotyczących spraw o uchylenie wyroku sądu polubownego ministerialnych: J. Sadowski, *Skarga o uchylenie...*, jw., s. 7-9.

³⁸ Wyrok Sądu Okręgowego w Warszawie z dnia 27 maja 2011 r., XX GC 312/09, wyrok Sądu Okręgowego w Poznaniu z dnia 21 grudnia 2012 r., IX GC 745/12, wyrok Sądu Okręgowego w Warszawie z dnia 10 października 2008 r., XVI GC 526/08, wyrok Sądu Okręgowego w Gdańsku z dnia 23 kwietnia 2013, IX GC 368/12, wyroki Sądu Okręgowego w Warszawie z dnia 31 maja 2010 r. i z dnia 4 stycznia 2012 r., obydwie pod sygnaturą XVI GC 347/09, Wyroki te, uwzględniające wniesione skargi i uchylające zaskarżone wyroki sądów polubownych, zostały zmienione w ten sposób, że skargi o uchylenie wyroku sądu polubownego oddalono. Nastąpiło to odpowiednio: wyrokiem Sądu Apelacyjnego w Warszawie z dnia 26 września 2012 r., VI ACa 1317/11, wyrokiem Sądu Apelacyjnego w Poznaniu z dnia 3 kwietnia 2013 r., I ACa 207/13, wyrokiem Sądu Apelacyjnego w Warszawie z dnia 27 października 2010 r., I ACa 498/10, wyrokiem Sądu Apelacyjnego w Gdańsku z dnia 28 listopada 2013 r., I ACa 550/13 oraz wyrokami Sądu Apelacyjnego w Warszawie z dnia 23 sierpnia 2012 r. w sprawach I ACa 46/11 oraz I ACa 578/12. Pozostałe wyroki sądów pierwszej

sprawach zostały więc ostatecznie oddalone. Wskazać dodatkowo należy, że odwrotna sytuacja procesowa, to jest zmiana przez sąd odwoławczy orzeczenia sądu pierwszej instancji oddalającego skargę o uchylenie wyroku sądu polubownego, miała miejsce tylko w jednym wypadku³⁹.

W ramach przeprowadzonych badań empirycznych, uwzględniając łącznie sprawy poddane analizie w roku 2012 (40 spraw) oraz dodatkowe badania dokonane w roku 2013 (12 spraw), wskazać należy, że spośród ogółem badanych 52 spraw jedynie w 9 sprawach skarga o uchylenie wyroku sądu polubownego została uwzględniona przez sąd pierwszej instancji. Daje to współczynnik 17,3 %. Jeśli jednak uwzględnić treść ostatecznych rozstrzygnięć, ukształtowanych na skutek zmian dokonanych w ramach kontroli instancyjnej, współczynnik wskazujący na stosunek ogółu rozpoznanych spraw do spraw, w których uwzględniono skargę o uchylenie wyroku sądu polubownego wynosi poniżej 10 % (7,7 %).

Poniżej przedstawiono wyniki analizy tych spraw, spośród objętych badaniem, w których sądy okręgowo uwzględniły skargi o uchylenie wyroku sądu polubownego. Dodatkowo, w szerszym zakresie przedstawiona została sprawa XGC 449/09, w której wyrok sądu okręgowo oddalający skargę o uchylenie wyroku sądu arbitrażowego w wyniku postępowania odwoławczego został zmieniony, co ostatecznie skutkowało uchyleniem wyroku sądu polubownego.

---

instancji uwzględniające skargi o uchylenie wyroku sądu polubownego nie zostały poddane kontroli instancyjnej – wyrok Sądu Okręgowo w Warszawie z dnia 12 sierpnia 2009 r., XVI GC 651/09, wyrok Sądu Okręgowo w Warszawie z dnia 19 stycznia 2010 r., XVI GC 85/10, wyrok Sądu Okręgowo w Warszawie z dnia 5 września 2011 r., XX GC 609/11.

³⁹ Wyrokiem z dnia 3 października 2012 r. Sąd Apelacyjny w Warszawie, I ACa 726/12 zmienił zaskarżony wyrok Sądu Okręgowo dla Warszawy – Pragi w Warszawie z dnia 6 sierpnia 2010 r., X GC 449/09 i uwzględniając wniesioną skargę uchylił zaskarżony wyrok sądu polubownego.

- **Sprawa XX GC 312/09 zakończona wyrokiem Sądu Okręgowego w Warszawie z dnia 27 maja 2011 r.**

W ramach wniesionej skargi skarżący wskazał na trzy podstawy uchylenia wyroku sądu polubownego: pozbawienie możliwości obrony praw skarżącego przez oparcie wyroku na fakcie nieudowodnienia przez skarżącego okoliczności, które nie były przedmiotem postępowania dowodowego w sprawie oraz twierdzeniach i dowodach przedstawionych przez przeciwnika skargi, co do których nie przeprowadzono rozprawy (art. 1206 § 1 pkt 2 k.p.c.); naruszenie wymagań co do składu sądu oraz podstawowych zasad postępowania przed sądem polubownym, wynikających z ustawy oraz uzgodnionych przez strony, poprzez antydatowanie wyroku (art. 1206 § 1 pkt 4 k.p.c.) oraz naruszenie klauzuli porządku publicznego poprzez antydatowanie wyroku oraz oparcie wyroku na nieudowodnieniu przez skarżącego okoliczności, które nie były przedmiotem postępowania dowodowego w sprawie, jak również twierdzeniach i dowodach przedstawionych przez przeciwnika skargi, co do których nie przeprowadzono rozprawy (art. 1206 § 2 pkt 2 k.p.c.).

Sąd okręgowy uznał za zasadne zarzuty skargi oparte na podstawach przewidzianych w art. 1206 § 1 pkt 2 i 4 k.p.c. W ocenie sądu okręgowego w toku postępowania przed sądem polubownym, na skutek uniemożliwienia skarżącemu ustalenia w sposób jednoznaczny rodzaju roszczenia dochodzonego przez przeciwnika procesowego, a następnie zaniechania przez sąd polubowny przeprowadzenia rozprawy co do nowych twierdzeń i dowodów zgłoszonych przez skarżącego w ostatnim piśmie procesowym, doszło do naruszenia art. 1189 § 1 k.p.c. i art. 1183 k.p.c. Naruszenie tych przepisów uniemożliwiło skarżącemu przedstawienie ewentualnych nowych dowodów, których potrzeba pojawiłaby się po ostatecznym sprecyzowaniu przez przeciwnika charakteru dochodzonego roszczenia. Zgodnie bowiem z ustaleniami sądu okręgowego, strona powodowa wskazała przed sądem polubownym jako podstawę prawną dochodzonego roszczenia „kontraktową odpowiedzialność odszkodowawczą”, podczas gdy orzeczenie sądu polubownego oparte zostało na konstrukcji „roszczenia regresowe o zwrot świadczenia spełnionego przez współdłużników solidarnych”. Na skutek apelacji przeciwnika skarżącego, Sąd Apelacyjny w Warszawie wyrokiem z dnia 26

września 2012 r.⁴⁰ zmienił zaskarżone orzeczenie sądu okręgowego i skargę o uchylenie wyroku sądu polubownego oddalił. Sąd odwoławczy nie zgodził się z sądem pierwszej instancji, że w postępowaniu przed sądem polubownym doszło do naruszenia art. 1183 i 1189 § 1 k.p.c. Materiał dowodowy zebrany w sprawie, na który składały się dokumenty zawarte w aktach postępowania przed sądem polubownym, nie uzasadniają bowiem takiej oceny. W szczególności zaś przebieg postępowania przed sądem polubownym „nie pozwala na postawienie zarzutu nie zachowania wymagań co do podstawowych zasad postępowania przed tym sądem”. Sąd apelacyjny podkreślił przy tym, że podstawy skargi o uchylenie wyroku sądu polubownego należy interpretować zwięźajaco, zaś możliwość zastosowania podstawy skargi przewidzianej w art. 1206 § 1 pkt 4 k.p.c. ograniczyć należy do naruszeń zasad sprawiedliwego procesu i takich uchybień procesowych, które mogłyby mieć wpływ na wyrok sądu polubownego. W ocenie sądu tego typu uchybienia procesowe sądu arbitrażowego nie nastąpiły. Wskazać należy również na przywołane przez sąd odwoławczy, w kontekście podnoszone w skardze zarzutu nieuwzględnienia wniosków dowodowych skarżącego przez sąd polubowny, stanowisko uprzednio wypowiedziane w orzecznictwie, zgodnie z którym strony, decydując się, w ramach przysługującej im autonomii woli, na poddanie sporu pod rozstrzygnięcie sądu polubownego muszą mieć świadomość również negatywnych tego skutków, takich jak pozbawienie niektórych gwarancji procesowych obowiązujących w postępowaniu przed sądem państwowym. Sąd polubowny „może nie uwzględnić zgłaszanych przez stronę wniosków dowodowych, a zakwalifikowanie takich decyzji jako naruszających obowiązek wszechstronnego wyjaśnienia okoliczności istotnych dla rozstrzygnięcia sprawy jest uzasadnione jedynie wówczas, gdy sąd w wyniku swojego uchybienia np. w ogóle nie rozpoznał istoty sprawy”.⁴¹

- **Sprawa IX GC 745/12 zakończona wyrokiem Sądu Okręgowego w Poznaniu z dnia 21 grudnia 2012 r.**

W skardze o uchylenie wyroku sądu polubownego złożonej w tej sprawie zawarte zostały zarzuty: nienależytego zawiadomienia skarżącego o postępowaniu przed sądem polubownym oraz pozbawienia go możliwości obrony swoich praw (art. 1206

---

⁴⁰ VI ACa 1317/11.

⁴¹ Wyrok Sądu Apelacyjnego we Wrocławiu z dnia 8 lutego 2012 r., I ACa 26/12, LEX nr 1120031.

§ 1 pkt 2 k.p.c.), niezachowania przez sąd polubowny podstawowych zasad postępowania przed tym sądem, wyrażonych w regulaminie sądu polubownego, poprzez naruszenie zasady koncentracji dowodów i szybkości postępowania oraz zasady równego traktowania stron, a także naruszenie bezwzględnie obowiązujących przepisów regulaminu sądu polubownego (art. 1206 § 1 pkt 4 k.p.c.), w końcu naruszenia podstawowych zasad porządku prawnego i konstytucyjnej zasady równości wobec prawa poprzez wydanie wyroku oczywiście niezgodnego ze stanem faktycznym sprawy (art. 1206 § 2 pkt 2 k.p.c.).

Sąd okręgowy uznał za zasadne zarzuty dotyczące podstaw skargi określonych w art. 1206 § 1 pkt 4 i 1206 § 2 pkt 2 k.p.c.. Wskazał, że sąd polubowny błędnie uznał roszczenie strony powodowej za przedawnione. W efekcie bezzasadnie oddalił wnioski dowodowe skarżącego zmierzające do wykazania zasadności dochodzonego roszczenia, co skutkowało, w ocenie sądu okręgowego, nierozpoznanie istoty sprawy i tym samym naruszeniem przez sąd polubowny „podstawowych zasady porządku prawnego RP obowiązujących w dziedzinie prawa cywilnego”. Tak więc wniesiona w tej sprawie skarga zasadnie oparta została na zarzucie naruszenia klauzuli porządku publicznego. Ponadto, jak podniósł sąd okręgowy, sąd polubowny wydając zaskarżone rozstrzygnięcie nie uwzględnił twierdzeń skarżącego (strony powodowej w postępowaniu arbitrażowym), istotnych dla rozstrzygnięcia tej sprawy, co stanowiło naruszenie podstawowych zasad postępowania przed sądem arbitrażowym, a tym samym podstawę uchylenia wydanego przez sąd arbitrażowy wyroku przewidzianą w art. 1206 § 1 pkt 4 k.p.c.

Rozstrzygnięcie sądu okręgowego, na skutek apelacji wniesionej przez przeciwnika skarżącego, zostało zmienione wyrokiem Sądu Apelacyjnego w Poznaniu⁴², który oddalił skargę o uchylenie wyroku sądu polubownego. Odnosząc się do wywodów sądu pierwszej instancji, sąd apelacyjny wskazał przede wszystkim, że nie jest zasadne kwalifikowanie wyników oceny dowodów dokonanej przez sąd arbitrażowy w kategoriach podstawy uchylenie przewidzianej w art. 1206 § 1 pkt 4 k.p.c. Odmienna ocena materiału dowodowego zaoferowanego przez strony, nie może bowiem być traktowana jako naruszenia zasady bezstronności postępowania przed sądem polubownym. Sąd apelacyjny nie podzielił również stanowiska sądu

---

⁴² Wyrok z dnia 3 kwietnia 2013 r., I ACa 207/13.

okręgowego co do naruszenia przez zaskarżony wyrok klauzuli porządku publicznego. Odwołał się w tym zakresie do wykładni klauzuli podstawowych zasad porządku prawnego Rzeczypospolitej Polskiej przyjętej w orzecznictwie Sądu Najwyższego. Powołując się w szczególności na wyrok Sądu Najwyższego z dnia 11 maja 2007 r.⁴³ wskazał, że pod pojęciem podstawowych zasad porządku prawnego rozumieć należy tylko takie naruszenie przepisów prawa materialnego, które prowadzi do pogwałcenia zasad państwa prawa (praworządności). Chodzi więc o sytuację, w której zapadły wyrok arbitrażowy narusza naczelne zasady prawne obowiązujące w Rzeczypospolitej Polskiej, godzi w obowiązujący porządek prawny, czyli narusza pryncypia ustrojowo-polityczne i społeczno-gospodarcze. Dodatkowo sąd apelacyjny podkreślił, że ocena tego, czy orzeczenie sądu polubownego nie uchybia podstawowym zasadom porządku publicznego musi być sformułowana w sposób zawężający. W szczególności zaś kontrola zgodności orzeczenia sądu polubownego z klauzulą porządku publicznego nie uzasadnia dokonywania merytorycznej oceny zasadności wydanego przez sąd arbitrażowy wyroku. Zakaz kontroli merytorycznej (zasadności) orzeczenia arbitrażowego, związany jest z istotą stosowania klauzuli porządku publicznego. Przy jej stosowaniu nie chodzi bowiem o to, czy oceniane orzeczenie było zgodne ze wszystkimi wchodzącymi w grę bezwzględnie obowiązującymi przepisami prawa, lecz o to, czy wywarło ono skutek sprzeczny z podstawowymi zasadami krajowego porządku prawnego. W rozpoznawanej sprawie sąd pierwszej instancji dokonał własnej oceny prawnej stanu faktycznego ustalonego przez sąd polubowny i w oparciu o wyniki tej oceny uznał, że sąd polubowny błędnie stwierdził przedawnienia roszczenia skarżącego (powoda przed sądem polubownym) w oparciu o przepis z art. 646 k.c. W istocie więc, zdaniem sądu apelacyjnego, sąd pierwszej instancji dopuścił się merytorycznego badania sporu, który był już przedmiotem rozpoznania przed sądem polubownym, zaś odmienne wnioski, do których doszedł w tym zakresie, skłoniły sąd okręgowy do uznania, że zaskarżony wyrok sądu polubownego był sprzeczny z podstawowymi zasadami porządku prawnego w Rzeczypospolitej Polskiej. Tak szeroki zakres kontroli, jaka została przeprowadzona w tej sprawie przez sąd pierwszej instancji, wykracza – w ocenie sądu apelacyjnego – poza ramy skargi o uchylenie wyroku sądu polubownego.

---

⁴³ I CSK 82/07, OSNC 2008, nr 6, poz. 64.

- **Sprawa IX GC 368/12 zakończona wyrokiem Sądu Okręgowego w Gdańsku z dnia 23 kwietnia 2013**

Skarżący wniósł o uchylenie wyroku sądu polubownego podnosząc wykroczenie przez sąd arbitrażowy poza zakres zapisu na sąd polubowny, a ponadto naruszenie klauzuli porządku publicznego poprzez naruszenia zasady autonomii woli stron i w efekcie zasądzenia świadczenia objętego nieistniejącym roszczeniem oraz całkowite pominięcie odniesienia się do zasad wynikających z prawa zamówień publicznych.

Sąd okręgowy uwzględnił obydwie podstawy skargi przywołane przez skarżącego i w całości uchylił zaskarżony wyrok sądu polubownego. Jak wskazał w uzasadnieniu, zasadny jest zarzut wykroczenia poza zakres zapisu na sąd polubowny. Strony w umowie wprowadziły bowiem obowiązek poddania ewentualnych sporów pomiędzy nimi w pierwszej kolejności Komisji Rozjemczej. Zważywszy, że przeciwnik skarżącego nie zastosował się do procedury rozwiązywania sporów przewidzianej w umowie (nie skierował sporu do Komisji Rozjemczej), nie mógł skutecznie dochodzić swoich roszczeń w arbitrażu. Sąd polubowny nie był więc uprawniony do rozpoznania sporu. Ponadto sąd okręgowy podzielił również stanowisko skarżącego, że całkowite pominięcie w wyroku sądu polubownego odniesienia się do zasad wynikających z prawa zamówień publicznych, stanowiło naruszenie klauzuli porządku publicznego.

Sąd odwoławczy w wyniku rozpoznania apelacji zmienił wyrok sądu pierwszej instancji i skargę o uchylenie wyroku sądu polubownego oddalił. Wskazał na nienależytą wykładnię przez sąd okręgowy tych postanowień umowy łączącej strony, które odnosiły się do powołania Komisji Rozjemczej oraz zapisu na sąd polubowny. Umowa łącząca strony przewidywała możliwość powołania Komisji Rozjemczej, jednakże strony komisji takiej ostatecznie nie powołały. Przy czym – jak podkreślił sąd apelacyjny – ewentualne postępowanie przed Komisją Rozjemczą nie może być traktowane jako część postępowania przed sądem polubownym. Komisja Rozjemcza może wydawać zarówno opinie jak i decyzje. Decyzja Komisji Rozjemczej może zostać odrzucona przez stronę poprzez zgłoszenie protestu albo wniesienie powództwa do sądu polubownego. Ponadto decyzje Komisji nie wiążą arbitrów w postępowaniu przed sądem polubownym. W efekcie pogląd sądu okręgowego, że strona dla zachowania swoich roszczeń powinna wyczerpać wszelkie możliwości

powołania Komisji Rozjemczej nie znajduje oparcia w treści łączącej strony umowy. Tym samym nie doszło do przekroczenia przez sąd polubowny granic ustalonego przez strony zapisu. Nie doszło więc również do naruszenia klauzuli porządku publicznego poprzez naruszenie autonomii stron i orzekanie w tej sprawie przez sąd polubowny. Sąd apelacyjny nie podzielił również zarzutu pominięcia przez sąd arbitrażowy regulacji wynikających z prawa zamówień publicznych. W ocenie sądu apelacyjnego rozstrzygnięcie sądu polubownego nie pozostaje w sprzeczności z regulacjami wynikającymi z tych przepisów. Tym samym podniesiony w tym zakresie zarzut skarżącego jest bezzasadny.

- **Sprawa XVI GC 347/09 zakończona wyrokiem Sądu Okręgowego w Warszawie z dnia 4 stycznia 2012 r.**

W skardze wniesionej w tej sprawie wskazane zostały dwie podstawy uchylenia wyroku sądu polubownego: rażąco naruszenie podstawowych zasad porządku prawnego Rzeczypospolitej Polskiej (art. 1206 § 2 pkt 2 k.p.c.) oraz niezachowanie podstawowych zasad postępowania przed sądem arbitrażowym, określonych w regulaminie tego sądu (art. 1206 § 1 pkt 4 k.p.c.). W zakresie pierwszej z przywołanych podstaw skarżący podniósł, że wyrok sądu polubownego nie nadaje się do wykonania oraz dotknięty jest nieważnością, jako wydany w sprawie, w której po stronie powodowej, a więc przeciwnika skarżącego, wystąpił podmiot pozbawiony zdolności sądowej. Ponadto wyrok ten wydany został wbrew żądaniu pozwu, zaś na jego podstawie zasądzono odszkodowanie na rzecz podmiotu nie będącego dłużnikiem. Z kolei w ramach zarzutu dotyczącego podstawy uchylenia określonej w art. 1206 § 1 pkt 4 k.p.c. skarżący wskazał na naruszenie reguł zawartych w regulaminie sądu polubownego. Ponadto w uzupełnieniu skargi skarżący podniósł bezskuteczność zapisu na sąd polubowny przez to, że zapis został złożony pod warunkiem zawieszającym złożenia skarżącemu określonych w umowie dokumentów, który to warunek nie został spełniony, a także nieważność zapisu na sąd polubowny przez to, że umowa, której częścią był zapis na sąd polubowny została zawarta przez osobę, która nie była upoważniona do dokonania zapisu.

Sąd okręgowy wyrokiem z dnia 31 maja 2010 r. zniósł postępowanie w sprawie w stosunku do dwóch, spośród trzech przeciwników skarżącego z uwagi na brak zdolności sądowej i w tym zakresie skargę odrzucił oraz uchylił w całości objęty

skargą wyrok częściowy sądu polubownego w stosunku do trzeciego przeciwnika skarżącego. Postanowienie w przedmiocie zniesienia postępowania i odrzucenia skargi zostało uchylone postanowieniem Sądu Apelacyjnego w Warszawie z dnia 2 lutego 2011 r. Sąd apelacyjny nie podzielił bowiem ustaleń sądu pierwszej instancji, że w sprawie brały udział pozbawione zdolności sądowej oddziały przedsiębiorców zagranicznych i wskazał, że w istocie stronami procesu są przedsiębiorcy zagraniczni, działający w Polsce poprzez swoje oddziały.

Ostatecznie wyrokiem z dnia 4 stycznia 2012 r. Sąd Okręgowy w Warszawie uchylił wyrok częściowy sądu polubownego również w stosunku do pozostałych przeciwników skarżącego. Jak wskazał, podstawą uchylenia wyroku sądu polubownego była sprzeczność zaskarżonego orzeczenia z klauzulą porządku prawnego. Sprzeczność ta wystąpiła z dwóch powodów. Po pierwsze, sąd polubowny uwzględnił roszczenie odszkodowawcze, chociaż jeden z powodów nie poniósł szkody wskutek działań skarżącego. Powołując się na orzecznictwo Sądu Najwyższego⁴⁴ sąd okręgowy wskazał, że zasądzenie odszkodowania pomimo braku szkody stanowi naruszenie podstawowych zasady porządku prawnego Rzeczypospolitej Polskiej, albowiem prowadzi do przełamania zasady, że to podmiot odpowiedzialny za szkodę obowiązany jest do jej naprawienia i to jedynie wobec ściśle określonej osoby, najczęściej poszkodowanego. Po drugie, jak wskazał sąd okręgowy, zasądzenie w wyroku sądu polubownego od skarżącego określonej kwoty pieniężnej łącznie na rzecz trzech powodów (formuła wyroku sądu polubownego brzmiała: „zasądza łącznie”), których współuczestnictwo procesowe miało jedynie charakter formalny, nie znajduje podstaw w obowiązującym porządku prawnym i tym samym pozostaje w sprzeczności z tym porządkiem.

Sąd Apelacyjny w Warszawie wyrokiem z dnia 23 sierpnia 2012 r. zmienił obydwa wyroki sądu okręgowego w ten sposób, że skargę o uchylenie wyroku sądu polubownego oddalił w stosunku do wszystkich przeciwników skargi. Sąd odwoławczy nie podzielił poglądu sądu pierwszej instancji co do sprzeczności zaskarżonego wyroku arbitrażowego z klauzulą porządku publicznego. Za błędne uznał ustalenie faktyczne poczynione przez sąd pierwszej instancji co do braku

---

⁴⁴ Sąd okręgowy odwołał się w tym zakresie do dwóch wyroków Sądu Najwyższego – z dnia 11 czerwca 2008 r., V CSK 8/08, Monitor Prawniczy 2008, z. 14, s. 734 oraz z dnia 18 października 2006 r., II CSK 123/06.

szkody po stronie jednego z przeciwników skarżącego. Stwierdził, że okoliczność ta nie wynika ze zgromadzonego materiału dowodowego, zaś sąd polubowny w wydanym wyroku nie zanegował doznania szkody przez wszystkich powodów. Odnosząc się natomiast do formuły wyroku sądu polubownego „zasądza łącznie” sąd apelacyjny wskazał, że formuła ta pozostaje w sprzeczności z regułą podzielności świadczeń pieniężnych wynikającą z art. 379 § 1 k.c. Wskazał jednak, że sąd polubowny, odmiennie aniżeli sąd państwowy, nie jest zobowiązany do ścisłego przestrzegania prawa, również wówczas, gdy strony nie upoważniły go do rozstrzygnięcia sporu na zasadach słuszności. Jedynym ograniczeniem sądu polubownego w tym zakresie są podstawowe zasady porządku prawnego. Tym samym nie każde naruszenie prawa materialnego przez sąd polubowny, nie każda błędna wykładnia lub niewłaściwe zastosowanie albo niezastosowanie normy prawnej może być uznane za naruszenie podstawowych zasad porządku prawnego⁴⁵. W efekcie stwierdzone przez sąd okręgowy naruszenie reguły wynikającej z art. 379 § 1 k.c. nie stanowi podstawy uchylenia wyroku sądu polubownego. Wyrażona bowiem w art. 379 § 1 k.c. zasada podzielności świadczeń nie należy do zasad, których naruszenie godziłoby w podstawy porządku prawnego RP. W szczególności zważyć bowiem należy, że strony umowy mogą same tę zasadę wyłączyć ustanawiając umowną solidarność wierzycieli (art. 369 k.c. w zw. z art. 367 § 1 k.c.). Odnosić należy ponadto wyrażone w tej sprawie stanowisko sądu apelacyjnego co do zakresu rozpoznania przez sąd państwowy podstaw uchylenia wyroku sądu polubownego. Akceptując powszechnie przyjmowany pogląd, zgodnie z którym kontrola wyroku sądu polubownego przez sąd powszechny nie może stanowić ponownego rozpoznania sporu poddanego rozstrzygnięciu sądownictwa polubownego, sąd apelacyjny zarazem zaakcentował, że obowiązek badania, czy objęty skargą wyrok nie narusza podstawowych zasad porządku prawnego, nie może zazwyczaj być prawidłowo zrealizowany bez odniesienia się do akt sprawy sądu polubownego i zawartego w nich materiału dowodowego. Poprzestanie bowiem na badaniu samej treści wyroku sądu polubownego czyniłoby kontrolę sprawowaną przez sąd państwowy iluzoryczną.

---

⁴⁵ W tym zakresie sąd apelacyjny odwołał się do dwóch orzeczeń Sądu Najwyższego – wyrok z dnia 28 listopada 2000 r., IV CKN 171/00, LEX nr 548753 oraz z dnia 3 września 2009 r., I CSK 53/09, LEX nr 527154.

- **Sprawa XVI GC 526/08 zakończona wyrokiem Sądu Okręgowego w Warszawie z dnia 12 lutego 2010 r.**

Wniesiona w tej sprawie skarga oparta była na następujących podstawach:

- brak zapisu na sąd polubowny (art. 1206 § 1 pkt 1 k.p.c.) albowiem umowa zawierająca klauzulę arbitrażową zawarta została faksem, zaś podpis skarżącego na tej umowie został podrobiony;
- skarżący nie został należycie zawiadomiony o wyznaczeniu arbitra oraz pozbawiony został możliwości obrony swoich praw (art. 1206 § 1 pkt 2 k.p.c.);
- wyrok sądu polubownego został uzyskany za pomocą przestępstwa (art. 1206 § 1 pkt 5 k.p.c.), albowiem został on oparty na dokumencie (umowie) zawierającym podrobiony podpis skarżącego;
- wyrok sądu polubownego jest sprzeczny z podstawowymi zasadami porządku prawnego Rzeczypospolitej Polskiej (art. 1206 § 2 pkt 2 k.p.c.), albowiem sąd polubowny, pomimo podnoszonych przez skarżącego przed tym sądem zarzutów dotyczących podrobienia dokumentów, nie przeprowadził w tym zakresie stosownego postępowania dowodowego i w efekcie wydał wyrok oparty na dokumencie podrobionym.

Sąd okręgowy uchylił zaskarżony wyrok sądu polubownego uwzględniając podniesiony przez skarżącego zarzut braku zapisu na sąd polubowny. Uznał bowiem, że skarżący skutecznie zaprzeczył, aby podpisał umowę zawierającą klauzulę na sąd polubowny (skarżący kwestionował w złożonej skardze autentyczność swojego podpisu), zaś strona powodowa nie zdołała wykazać, że umowa taka pomiędzy stronami została zawarta. Powołany w toku postępowania biegły z zakresu badań pisma porównawczego stwierdził, że niemożliwe jest sporządzenie opinii co do autentyczności podpisu skarżącego z uwagi na brak odpowiedniego materiału badawczego – oryginału umowy. Skutki niepowodzenia tego dowodu obciążają, w ocenie sądu okręgowego, przeciwnika skarżącego.

Wyrok sądu okręgowego został zmieniony w postępowaniu odwoławczym. Wyrokiem z dnia 27 października 2010 r.⁴⁶ Sąd Apelacyjny w Warszawie wniesioną skargę oddalił. Jak wskazał sąd odwoławczy, wprawdzie opinia biegłego sądowego „dała wynik nierozstrzygnięty”, jednakże analiza całego materiału dowodowego zebranego w sprawie, w szczególności treść innych dokumentów, których autentyczność nie była przez strony kwestionowana, prowadzi do wniosku, że klauzula arbitrażowa została przez strony skutecznie zawarta w oparciu o środki porozumiewania się na odległość (art. 1162 § 2 k.p.c.). Ponadto w świetle art. 253 k.p.c. to na skarżącym spoczywał ciężar wykazania, że znajdujący się na kopii faksu podpis nie pochodził od niego.

- **Sprawa XVI GC 651/09 zakończona wyrokiem Sądu Okręgowego w Warszawie z dnia 5 października 2010 r.**

W skardze wniesionej w tej sprawie przywołane zostały trzy podstawy uchylenia wyroku sądu polubownego: nieważność zapisu na sąd polubowny (art. 1206 § 1 pkt 1 k.p.c.), niezachowanie wymagań co do składu sądu polubownego oraz podstawowych zasad postępowania przed tym sądem (art. 1206 § 1 pkt 4 k.p.c.), sprzeczność wydanego wyroku z klauzulą porządku publicznego (art. 1206 § 2 pkt 2 k.p.c.). W uzasadnieniu skargi podniesiono, że pełnomocnik przeciwnika skarżącego, wykonujący zawód adwokata, był zarazem wiceprezesem sądu arbitrażowego, zaś jego wspólnik z kancelarii adwokackiej prezesem sądu arbitrażowego, który rozpoznawał spór objęty skargą. Zgodnie z regulaminem sądu, zespół arbitrów w danej sprawie wyznaczany jest przez prezesa sądu arbitrażowego. Ponadto siedziba sądu polubownego była tożsama z siedzibą kancelarii adwokackiej, w której pracował pełnomocnik przeciwnika skarżącego. Dostrzegając powyższe okoliczności, sąd okręgowy uznał jednak, że nie przesądzają one o braku bezstronności i niezależności arbitrów w tej sprawie. Ponadto, jak wskazał, jeżeli skarżący powziął wątpliwości co do bezstronności arbitra, mógł i powinien złożyć wniosek o jego wyłączenie. Tymczasem wątpliwości skarżącego w tym zakresie powstały dopiero po wydaniu przez sąd arbitrażowy orzeczenia niekorzystnego dla skarżącego. Ostatecznie wyrok sądu polubownego uchylony został na podstawie art. 1206 § 1 pkt 4 k.p.c. z uwagi na niezachowanie wymogów co do składu sądu

---

⁴⁶ I ACa 498/10.

arbitrażowego. Sąd okręgowy uznał bowiem, że sprawa ta, zgodnie z regulaminem sądu polubownego, powinna być rozpoznawana w składzie trzech arbitrów, podczas gdy została rozpoznana w składzie jednoosobowym. Tym samym nie zostały zachowane podstawowe zasady postępowania przed sądem polubownym. Wydany przez sąd okręgowy wyrok nie został zaskarżony i jest prawomocny.

- **Sprawa XVI GC 85/10 zakończona wyrokiem Sądu Okręgowego w Warszawie z dnia 18 sierpnia 2011 r.**

Wniesiona w tej sprawie skarga oparta została na zarzucie sprzeczności wyroku sądu polubownego z podstawowymi zasadami porządku prawnego Rzeczypospolitej Polskiej (art. 1206 § 2 pkt 2 k.p.c.). Jak wskazywał skarżący, w sprzeczności z klauzulą porządku prawnego pozostaje rozstrzygnięcie, w którym sąd polubowny uznał, że ustalenie stawki należnego podatku obciąża stronę umowy, podczas gdy wysokość podatku wynika wprost z regulacji prawa publicznego i nie może być przez strony stosunku obligacyjnego modyfikowana. Zarzut ten opierał się na następującej podstawie faktycznej. Skarżący, jako wykonawca, zawarł umowę o roboty budowlane. Wystawiając faktury w związku z należnym mu z tytułu wykonanych robót wynagrodzeniem, wskazał stawkę należnego podatku VAT w wysokości 7 %. Po dokonaniu zapłaty przez przeciwnika skarżącego, organy podatkowe zakwestionowały prawidłowość przyjętej stawki podatku od towarów i usług i wezwały skarżącego do uiszczenia różnicy pomiędzy podatkiem faktycznie pobranym (7%) a podatkiem należnym (22%). Skarżący wystawił korekty faktur uwzględniające wyższą, faktycznie odprowadzoną stawkę podatku. Przeciwnik skarżącego odmówił zapłaty, zaś sąd polubowny rozstrzygający powstały w tym zakresie spór oddalił roszczenie skarżącego o zapłatę kwoty stanowiącej różnicę pomiędzy kwotą podatku odprowadzoną przez skarżącego (22 %) a kwotą faktycznie zapłaconą przez przeciwnika skargi (7%).

Wyrokiem z dnia 18 sierpnia 2011 r. Sąd Okręgowy w Warszawie uwzględnił wniesioną skargę i wyrok sądu polubownego w całości uchylił. Brak uzasadnienia wydanego orzeczenia, strony w terminie nie złożyły wniosku o sporządzenie uzasadnienia, ani wydanego w tej sprawie wyroku nie zaskarżyły, uniemożliwia zapoznanie się z motywami tego rozstrzygnięcia. Wnosić jednak należy, że sąd

okręgowy w pełni podzielił zarzut skarżącego i uchylił wyrok sądu polubownego w oparciu o podstawę wskazaną w art. 1206 § 2 pkt 2 k.p.c..

- **Sprawa XX GC 609/11 zakończona wyrokiem Sądu Okręgowego w Warszawie z dnia 4 września 2012 r.**

Zaskarżony wyrok sądu polubownego wydany został w składzie pięciu arbitrów, z których trzech, wykonując zawód radcy prawnego lub adwokata, stale współpracowało z kancelarią prawną, z którą współpracował również pełnomocnik procesowy przeciwnika skarżącego. Okoliczność ta nie została ujawniona przez arbitrów ani przed przystąpieniem do rozpoznawania sprawy, ani też w toku postępowania przed sądem polubownym. Skarżący informację o powyższym fakcie powziął dopiero po wydaniu wyroku arbitrażowego. Wniesioną w tej sprawie skargę oparł na dwóch podstawach – naruszeniu podstawowych zasad postępowania przed sądem polubownym, wynikających z kodeksu postępowania cywilnego i regulaminu sądu (art. 1206 § 1 pkt 4 k.p.c.) oraz sprzeczności wydanego przez sąd arbitrażowy orzeczenia z podstawowymi zasadami porządku prawnego Rzeczypospolitej Polskiej, to jest zasadą rzetelnego i uczciwego procesu oraz zasadą rozpoznawania sprawy przez niezależny, bezstronny i niezawisły sąd (art. 1206 § 2 pkt 2 k.p.c.).

Sąd okręgowy uchylił zaskarżony wyrok uznając, że został on wydany z naruszeniem podstawowych zasad postępowania przed sądem polubownym. Tak bowiem należało ocenić sytuację nieujawnienia przez arbitrów powyższych okoliczności, które mogły wzbudzić wątpliwości co do ich bezstronności lub niezależności. Sąd okręgowy podkreślił przy tym, że przepis art. 1174 k.p.c. ma charakter gwarancyjny i zmierza do zapewnienia niezależności i bezstronności arbitrów, a tym samym równego traktowania stron postępowania. Naruszenie tego przepisu w okolicznościach rozpoznawanej sprawy skutkowało koniecznością uchylenia zaskarżonego wyroku w oparciu o art. 1206 § 1 pkt 4 k.p.c.⁴⁷ Wyrok sądu okręgowego nie został zaskarżony i tym samym jest prawomocny.

---

⁴⁷ Warto wskazać, że w zbliżonym stanie faktycznym Sąd Najwyższy w wyroku z dnia 9 września 2010 r., I CSK 535/09, LEX nr 602748, uznał, że nieujawnienie przez arbitra okoliczności wskazujących na jego powiązania o charakterze towarzyskim i zawodowym z jedną ze stron postępowania arbitrażowego nie wypełnia dyspozycji z art. 1206 § 1 pkt 4 k.p.c. Nie stanowi bowiem ani niedochowania wymogów co do składu sądu polubownego, ani też naruszenia podstawowych zasad postępowania przyjętych w sądzie polubownym. Powyższa okoliczność powinna być natomiast, zdaniem Sądu Najwyższego, zakwalifikowana jako naruszenie podstawowych zasad porządku

- **Sprawa X GC 449/09 zakończona wyrokiem Sądu Okręgowego dla Warszawy Pragi w Warszawie z dnia 6 sierpnia 2010 r.**

Skarżący podnosił w tej sprawie zarzut naruszenia podstawowych zasad porządku prawnego albowiem sąd polubowny w zaskarżonym wyroku z naruszeniem art. 365 § 1 k.p.c. przyjął ustalenia faktyczne całkowicie odmienne od zawartych we wcześniejszym wyroku tego sądu rozstrzygającym spór pomiędzy tymi samymi stronami. W wyroku z dnia 24 listopada 2005 r. sąd arbitrażowy ustalił, że strony do dnia 31 lipca 2010 r. wiąże umowa najmu budynku. Wyrok ten został uznany postanowieniem Sądu Okręgowego w Warszawie z dnia 28 maja 2007 r. Tym samym, zgodnie z art. 1212 § 1 k.p.c. wyrok ten ma moc prawną równą z wyrokiem sądu państwowego. Korzysta więc w tym samym zakresie, jak wyrok sądu państwowego, z zasady prawomocności materialnej. Natomiast w zaskarżonym w tej sprawie wyroku z dnia 30 lipca 2009 r., sąd polubowny uznał, odmiennie niż w wyroku z dnia 24 listopada 2005 r., że strony nie łączy stosunek najmu albowiem umowa najmu stanowiąca jego podstawę jest nieważna z mocy prawa. Sąd polubowny wskazał przy tym, że wyrok sądu arbitrażowego z dnia 24 listopada 2005 r. w zakresie ustalającym istnienie stosunku najmu oparty został na błędnych ustaleniach faktycznych. W efekcie w zaskarżonym wyroku z dnia 30 lipca 2009 r. sąd polubowny oddalił roszczenie o zapłatę kwoty 4.144.914,99 zł z tytułu czynszu najmu oraz opłat dodatkowych za okres od sierpnia 2005 r. do stycznia 2006 r.

Rozpoznając skargą o uchylenie wyroku sądu polubownego z dnia 30 lipca 2009 r. sąd okręgowy uznał, że nie doszło do naruszenia klauzuli porządku publicznego, albowiem norma art. 365 § 1 k.p.c. odnosi się tylko do sądu państwowego, a nie jest adresowana do sądu polubownego. Wskazał ponadto, że w postępowaniu polubownym nie istnieje instytucja wznowienia postępowania, a skoro sąd arbitrażowy w zaskarżonym wyroku nie ograniczył się do oceny tych samych faktów i dowodów, lecz uwzględnił także nowe okoliczności, ujawnione już po wydaniu wyroku z dnia 24 listopada 2005 r., również zasada prawdy materialnej, której

---

prawnego poprzez pogwałcenie konstytucyjnej zasady prawa do sądu (art. 45 ust. 1 Konstytucji), którego elementem jest uprawnienie strony do rozpoznania jej sprawy przez niezależny sąd, w ramach rzetelnie prowadzonego postępowania. Zasada ta dotyczy, jak podkreślił Sąd Najwyższy, każdego postępowania sądowego, w tym również postępowania arbitrażowego. Orzeczenie to spotkało się z krytyczną glosą M. Neumanna (Glosa 2011, nr 2, s. 61 i n.). Zob. również: M. Łaszczuk, J. Szpara, [w:] *Arbitraż handlowy, jw.*, s. 612.

wyrazem jest m.in. art. 403 § 2 k.p.c., sprzeciwiała się uznaniu, że w sprawie doszło do naruszenia klauzuli porządku publicznego. Apelacja od tego wyroku została oddalona przez Sąd Apelacyjny w Warszawie, który podzielił stanowisko sądu pierwszej instancji, że art. 365 § 1 k.p.c. odnosi się do organów państwowych, natomiast sąd polubowny jest sądem prywatnym. Skoro w postępowaniu arbitrażowym nie obowiązuje zasada prejudycjalności wcześniejszych orzeczeń sądu polubownego, aby odwołać się do naruszenia podstawowych zasad porządku prawnego RP, należałoby wykazać, że nastąpiło ich naruszenie. Skoro zaś nawet w sądownictwie powszechnym są możliwości wzruszenia prawomocnych orzeczeń (np. w postaci skargi o wznowienie postępowania), a kontrola sądu państwowego nad orzeczeniem sądu polubownego jest ograniczona, to kryteria oceny dowodów i czynienia ustaleń faktycznych pozostają w gestii sądu arbitrażowego.

Orzeczenie sądu apelacyjnego zostało uchylone w wyniku rozpoznania skargi kasacyjnej wyrokiem Sądu Najwyższego z dnia 13 kwietnia 2012 r.⁴⁸, zaś sprawa przekazana została sądowi apelacyjnemu do ponownego rozpoznania. Sąd Najwyższy wskazał, że orzeczenie sądu państwowego o uznaniu wyroku sądu polubownego lub stwierdzeniu jego wykonalności prowadzi do nadania temu wyrokowi takiej samej mocy, jaką mają orzeczenia sądów państwowych, co potwierdza art. 1212 § 1 k.p.c. Oznacza to, że stosuje się do niego regulację zawartą w art. 365 § 1 k.p.c. Przepis art. 1212 k.p.c. nie przewiduje bowiem żadnych wyjątków od zrównania skutków orzeczenia sądu polubownego z orzeczeniem sądu państwowego. W efekcie sąd państwowy, który będzie orzekał o uznaniu kolejnego orzeczenia lub o stwierdzeniu jego wykonalności, nie może pominąć faktu, że w tej samej sprawie wypowiedział się już sąd państwowy, który uznał lub stwierdził wykonalność wcześniejszego orzeczenia sądu polubownego. Z normy zawartej w art. 365 § 1 k.p.c. wynika, że sąd orzekający o uznaniu drugiego orzeczenia arbitrażowego, jako związany wcześniejszym orzeczeniem, nie powinien dopuścić do tego, aby w obrocie prawnym znalazły się dwa orzeczenia, które w tej samej sprawie pomiędzy tymi samymi stronami inaczej rozstrzygnęły tę samą kwestię prejudycjalną. Godziłoby to bowiem w powagę wymiaru sprawiedliwości i podważało zaufanie do sądów, czyli byłoby sprzeczne z podstawowymi zasadami porządku prawnego RP. Sąd Najwyższy zwrócił także uwagę, że obok właściwej wykładni art. 365 § 1 k.p.c.

⁴⁸ I CSK 416/11. OSNC 2012, z. 10, poz. 121.

oraz art. 1212 § 1 k.p.c. inną kwestią jest, w jakim zakresie, w postępowaniu ze skargi o uchylenie wyroku sądu arbitrażowego sąd państwowy może badać, czy było dopuszczalne wydanie wyroku przez sąd arbitrażowy, który inaczej rozstrzyga o zagadnieniu prejudycjalnym, niż zrobił to sąd arbitrażowy w wyroku uznanym już prawomocnie. Wskazał, że sąd orzekający w przedmiocie skargi może tę kwestię badać tylko z punktu widzenia klauzuli porządku publicznego, tzn. czy w okolicznościach danej sprawy zaszły na tyle ważne względy, które decydują o tym, aby odstąpić od zasady, że w obrocie prawnym nie mogą funkcjonować dwa orzeczenia, które odmiennie rozstrzygają zagadnienie prejudycjalne w sprawie pomiędzy tymi stronami. Pomocne powinno okazać się odwołanie do zakresu okoliczności, które umożliwiają wznowienie postępowania przed sądem państwowym. Sąd w postępowaniu o uchylenie wyroku sądu polubownego powinien, stosując odpowiednio kryteria oceny wykształcone na tle regulacji prawnej wznowienia postępowania zakończonego prawomocnym wyrokiem, ocenić, czy są to rzeczywiście fakty i dowody nowe oraz czy strona nie mogła z nich skorzystać w poprzednim postępowaniu. Sąd rozpoznający skargę o uchylenie wyroku sądu polubownego nie może się ograniczyć jedynie do formalnego zbadania, czy w uzasadnieniu sądu polubownego znajdują się argumenty przemawiające za odstępstwem od związania wcześniejszym rozstrzygnięciem prejudycjalnym sądu polubownego, ale powinien ocenić i uzasadnić (ewentualne) racje przemawiające za odstąpieniem od zasady stabilności prawomocnych orzeczeń i pewności obrotu.

Sąd Apelacyjny w Warszawie, ponownie rozpoznając sprawę, wyrokiem z dnia 3 października 2012 r.⁴⁹ zmienił zaskarżony wyrok sądu pierwszej instancji i uchylił wyrok sądu polubownego. W uzasadnieniu rozstrzygnięcia wskazał, że z mocy art. 398²⁰ k.p.c. jest związany wykładnią prawa dokonaną w tej sprawie przez Sąd Najwyższy. Sąd Najwyższy przesądził natomiast, że orzeczenie sądu państwowego o uznaniu wyroku sądu polubownego lub stwierdzeniu jego wykonalności prowadzi do nadania temu wyrokowi takiej samej mocy, jaką mają orzeczenia sądów państwowych. Stosuje się więc do niego regulację zawartą w art. 365 § 1 k.p.c. Sąd Najwyższy przesądził również, że zasada wynikająca z art. 365 § 1 k.p.c. - statuująca powagę wymiaru sprawiedliwości i zaufania do sądów - jest podstawową zasadą porządku prawnego RP w rozumieniu zarówno art. 1206 § 2 k.p.c., jak i art. 1214 § 3

---

⁴⁹ I ACa 726/12.

k.p.c. Sąd Najwyższy wskazał w końcu, że dopuszczalne jest, aby sąd w postępowaniu o uchylenie wyroku sądu polubownego, stosując odpowiednio kryteria oceny wykształcone na tle regulacji prawnej wznowienia postępowania zakończonego prawomocnym wyrokiem, mógł ocenić, czy są to rzeczywiście fakty i dowody nowe oraz czy strona nie mogła z nich skorzystać w poprzednim postępowaniu. W świetle powyższego, jak wskazał sąd apelacyjny, zasadniczą kwestią stanowiącą przedmiot rozstrzygnięcia w tej sprawie było przesądzenie, czy w sprawie tej zachodziły szczególne podstawy do odstąpienia od wynikającej z art. 365 k.p.c. zasady stabilności prawomocnych orzeczeń sądowych i pewności obrotu w świetle odpowiednio stosowanych regulacji dotyczących podstaw wznowienia postępowania. Rozważając tę kwestię sąd apelacyjny podniósł, że przyjęta w kodeksie postępowania cywilnego regulacja podstaw wznowienia postępowania wyklucza konstrukcję dopuszczalności wznowienia z innych przyczyn niż wskazane w ustawie, co znajduje zastosowanie także w tej sprawie, w której konstrukcja ta znajduje odpowiednie stosowanie w kontekście możliwości odstąpienia od wskazanej powyżej zasady porządku prawnego RP. Oznacza to, że odpowiednie stosowanie nie może wykraczać poza podstawy wznowienia określone w procedurze cywilnej (nie pozwala na szerszą wykładnię podstaw wznowienia), może natomiast przybrać postać bardziej ograniczoną niż przewidziana w k.p.c. Sąd arbitrażowy w zaskarżonym wyroku z dnia 30 lipca 2009 r., kwestionując ustalenia faktyczne poczynione w wyroku sądu arbitrażowego z dnia 24 listopada 2005 r., odwołał się do nowej okoliczności, która ujawniła się po zamknięciu postępowania dowodowego w sprawie zakończonej wyrokiem z 2005 r., w postaci wydanej w postępowaniu karnym opinii biegłego. Uznał przy tym, że okoliczność ta stanowiłaby podstawę wznowienia postępowania w postępowaniu przed sądem powszechnym. Jak wskazał sąd apelacyjny, to stanowisko sądu polubownego oparte zostało na wadliwej wykładni podstawy wznowienia przewidzianej w art. 403 § 2 k.p.c.. Możliwość wznowienia postępowania w oparciu o tę podstawę uzależniona jest bowiem od łącznego zaistnienia trzech przesłanek: wykrycia po uprawomocnieniu się wyroku nowych faktów, które istniały w toku postępowania, ale nie zostały w nim powołane; możliwości ich wpływu na wynik sprawy oraz niemożności skorzystania z nich przez stronę w poprzednim postępowaniu. Natomiast środek dowodowy, który powstał po uprawomocnieniu się wyroku, nie może być podstawą do wznowienia postępowania. W szczególności zaś nie stanowi podstawy wznowienia postępowania, przewidzianej

w art. 403 § 2 k.p.c., odmienna ocena okoliczności, na których oparto orzeczenie, dokonana na podstawie opinii innego biegłego, niż zawarta w opiniach biegłych złożonych w toku rozpoznania sprawy. W efekcie środek dowodowy, do którego odwołał się sąd arbitrażowy w zaskarżonym wyroku z dnia 30 lipca 2009 r., nie mieści się w podstawie wznowienia określonej w art. 403 § 2 k.p.c. Skoro więc w postępowaniu przed sądem polubownym nie zaistniały takie okoliczności faktyczne i środki dowodowe, którym można by przypisać walor podstaw wznowienia, w rozumieniu przepisów k.p.c., zakwestionowanie przez sąd polubowny zasady wynikającej z art. 365 § 1 k.p.c. stanowiło naruszenie jednej z podstawowych klauzul porządku publicznego RP - zasady stabilności prawomocnych orzeczeń sądowych i pewności obrotu. Tym samym zachodziły podstawy do uchylenia zaskarżonego wyroku na podstawie art. 1206 § 2 pkt 2 k.p.c..

*****

Jak wynika z przeprowadzonej analizy, spośród 52 spraw w przedmiocie skargi o uchylenie wyroku sądu polubownego, które objęte zostały badaniem, jedynie w 4 sprawach uwzględniono ostatecznie (prawomocnie) wniesione skargi – sprawa XGC 449/09 (Sąd Okręgowy dla Warszawy Pragi w Warszawie), sprawa XX GC 609/11 (Sąd Okręgowy w Warszawie), sprawa XVI GC 85/10 (Sąd Okręgowy w Warszawie), sprawa XVI GC 651/09 (Sąd Okręgowy w Warszawie). Tym samym jedynie niewiele ponad 7 % wyroków sądów polubownych, poddanych kontroli w ramach instytucji skargi o uchylenie wyroku sądu polubownego, zostało prawomocnie uchylonych. Świadczy to o dużej ostrożności i umiarkowaniu sądów powszechnych wykonujących funkcje nadzorcze i kontrolne względem sądownictwa polubownego. Przeprowadzone badania wykazują więc, że nie potwierdzają się zgłaszane niekiedy w doktrynie obawy dotyczące nadzoru państwowego nad arbitrażem, a nawet kwestionujące istniejący zakres nadzoru i kontroli w świetle zasady autonomii orzecznictwa polubownego.

Badania, przeprowadzone zarówno w roku 2012, jak i dodatkowe badania w roku 2013, uwidaczniają natomiast inny problem sygnalizowany w doktrynie. Chodzi mianowicie o brak wystarczająco sprecyzowanego zakresu kontroli i nadzoru, który powinien być wykonywany przez sąd państwowy w ramach rozpoznawania skargi o uchylenie wyroku sądu polubownego. *Prima facie* kwestia ta wydaje się być dość

wyraźnie w orzecznictwie ustalona. W zdecydowanej większości badanych spraw sądy powszechne jednolicie przyjmują, powołując się na wybrane judykaty Sądu Najwyższego, wyłącznie formalny aspekt wykonywanej w tym zakresie kontroli. Podkreśla się, że w postępowaniu o uchylenie wyroku sądu polubownego nie podlega merytorycznemu badaniu treść rozstrzygnięcia arbitrażowego, sąd powszechny nie jest bowiem władny dokonywać oceny prawidłowości rozstrzygnięcia sądu polubownego. W ramach kontroli wykonywanej na skutek rozpoznania skargi o uchylenie wyroku sądu polubownego nie mieści się kontrola zgodności tego wyroku z prawem materialnym, ani też badanie prawidłowości ustalenia podstawy faktycznej tego orzeczenia. Skarga o uchylenie wyroku sądu polubownego ma charakter wyłącznie kasatoryjny, zaś ocena orzeczenia sądu arbitrażowego dokonywana jest wyłącznie z perspektywy podstaw uchylenia przewidzianych w ustawie. Katalog tych podstaw ma zresztą charakter wyczerpujący i zamknięty, zaś ich wykładnia powinna być dokonywana w sposób zwięzający.

Powyższe poglądy, oparte na uznaniu zasady autonomii sądownictwa polubownego, mającej swoje źródło w zasadzie autonomii woli stron, jako zasadzie nadrzędnej, mogą znaleźć uzasadnienie w świetle podstaw uchylenia wyroku sądu polubownego przewidzianych w art. 1206 § 1 i § 2 pkt 1 k.p.c. Nie jest jednak zasadne, co w praktyce występuje w orzecznictwie sądowym nader często, ich automatyczne odnoszenie również do podstawy uchylenia wyroku sądu polubownego przewidzianej w art. 1206 § 2 pkt 2 k.p.c., a więc klauzuli porządku publicznego. Zabieg ten, wielokrotnie stosowany przez sądy w analizowanych orzeczeniach, skutkuje istotnymi wątpliwościami co do zakresu faktycznej kontroli, jaka powinna być wykonywana przez sądy państwowe w ramach badania podstaw skargi o uchylenie wyroku sądu polubownego. Zagadnienie to jest tym bardziej istotne i doniosłe, jeśli zważyć, że badanie zgodności wyroku sądu polubownego z podstawowymi zasadami porządku prawnego RP dokonywane być powinno przez sąd państwowy w każdej sprawie, niezależnie od ewentualnych zarzutów zawartych w skardze. Przewidziane w art. 1206 § 2 k.p.c. podstawy uchylenia wyroku sądu polubownego uwzględniane są bowiem z urzędu. Ponadto przeprowadzone badania empiryczne wykazują, że w praktyce zarzut sprzeczności wyroku sądu arbitrażowego z klauzulą porządku publicznego podnoszony jest w niemal każdej skardze. Spośród 40 spraw analizowanych w roku 2012, podstawa uchylenia wyroku sądu polubownego zawarta

w art. 1206 § 2 k.p.c. przywołana została, bądź jako podstawa wyłączna, bądź częściej łącznie z którąś z innych podstaw uchylenia określonych w art. 1206 § 1 k.p.c., w 39 sprawach⁵⁰. Dodatkowe badania przeprowadzone w roku 2013 w pełni tę regułę potwierdzają.

W doktrynie zasadnie podnosi się, że klauzula porządku publicznego stanowi ze swej istoty podstawę merytorycznej kontroli orzeczenia arbitrażowego.⁵¹ Przyjmując, że jej treść obejmuje zarówno podstawowe zasady poszczególnych dziedzin prawa materialnego, jak i prawa procesowego, uznać należy, że wykonywana w ramach podstawy przewidzianej w art. 1206 § 2 k.p.c. kontrola wyroku sądu polubownego dotyczy zarówno treści stosunku prawnego wynikającego z orzeczenia sądu arbitrażowego, jak i postępowania przed tym sądem w kontekście zachowania podstawowych zasad procesowych i wynikających z nich gwarancji procesowych. W efekcie badanie zgodności wyroku sądu polubownego z podstawowymi zasadami porządku prawnego wymusza w istocie merytoryczną kontrolę orzeczenia arbitrażowego. Aby ocenić zgodność rozstrzygnięcia arbitrażowego z porządkiem publicznym konieczne jest dokonanie analizy prawnej zasadności tego rozstrzygnięcia.⁵² Co więcej, w pewnych sytuacjach konieczne jest również dokonanie kontroli ustaleń faktycznych poczynionych przez sąd arbitrażowy i stanowiących podstawę wydanego orzeczenia⁵³. Z poglądem tym koreluje stanowisko Sądu Najwyższego zawarte w wyroku z dnia 15 lutego 1964 r.⁵⁴, zgodnie z którym rozstrzygnięcie sądu polubownego, które jest oczywiście niezgodne ze stanem faktycznym, uchybia zasadzie praworządności. Natomiast w wyroku z dnia 6 marca 2008 r.⁵⁵ Sąd Najwyższy wypowiedział się w tej kwestii w sposób znacznie bardziej ostrożny wskazując, że jedynie zupełne pominięcie przez sąd polubowny wyjaśnienia okoliczności sprawy lub zignorowanie całego materiału dowodowego może uzasadniać ocenę sprzeczności wydanego przez sąd polubowny rozstrzygnięcia z zasadą praworządności.

---

⁵⁰ Zob. J. Sadowski, *Skarga o uchylenie...*, jw., s. 32-34.

⁵¹ T. Ereciński, K. Weitz, *Sąd arbitrażowy*, jw., s. 399; Ł. Błaszczak, M. Ludwik, *Sądownictwo polubowne...*, jw., s. 286; M. Łaszczuk, J. Szpara, [w:] *Arbitraż handlowy*, jw., s. 610.

⁵² A.W. Wiśniewski, *Klauzula porządku publicznego...*, jw., s. 130.

⁵³ *Tamże*.

⁵⁴ I CR 123/63, OSNC 1965, z. 4, poz. 61.

⁵⁵ I CSK 445/07, LEX nr 445285.

Inną kwestią jest natomiast zakres kontroli merytorycznej orzeczenia sądu polubownego i przebiegu postępowania przed tym sądem, jaka powinna być wykonywana w toku postępowania w przedmiocie skargi o uchylenie wyroku sądu polubownego w kontekście jego zgodności z podstawowymi zasadami porządku prawnego. Bez wątplenia należy w tym wypadku odrzucić model kontroli judykacyjnej zbliżony do obecnie obowiązującego w ramach kontroli instancyjnej orzeczeń sądów powszechnych modelu apelacji pełnej. Prowadziłoby to bowiem do ponownego rozpoznania przez sąd państwowy sprawy będącej przedmiotem rozstrzygnięcia przed sądem polubownym. Nie jest również prawidłowe budowanie modelu rozpoznania skargi o uchylenie wyroku sądu polubownego poprzez odwołanie się do hipotetycznego rozstrzygnięcia, jakie w danej sprawie podjąłby sąd powszechny. Również w tym wypadku bezpośrednim przedmiotem rozpoznania staje się bowiem sam spór pomiędzy stronami, który wolą stron oddany został pod rozstrzygnięcie sądu arbitrażowego i tym samym wyłączony spod rozstrzygania sądownictwa państwowego. Z drugiej strony nie wydaje się zasadne ograniczenie kontroli judykacyjnej sądu powszechnego jedynie do analizy samej treści orzeczenia arbitrażowego. Trafnie w tym kontekście wskazano w orzecznictwie Sądu Najwyższego, że ocena, czy orzeczenie sądu polubownego nie narusza podstawowych zasad porządku prawnego, nie może być oderwana od zebranego przed sądem polubownym materiału. Można więc jej dokonać dopiero po zbadaniu treści żądania i zarzutów pozwanego, materiału zebranego w postępowaniu przed sądem polubownym oraz treści rozstrzygnięcia tego sądu i jego argumentacji⁵⁶.

Wydaje się, że kontrola orzeczenia sądu polubownego w ramach rozpoznawania skargi o uchylenie tego orzeczenia powinna mieć w założeniu charakter funkcjonalny, to jest w każdym wypadku odbywać się w kontekście ewentualnych naruszeń podstawowych zasad porządku prawnego w aspekcie materialnoprawnym i procesowym. Tym samym konieczne jest w pierwszej kolejności określenie tych zasad, a nadto ustalenie przez sąd dokonujący kontroli – w konkretnych okolicznościach rozpoznawanej sprawy – czy zarzucane przez skarżącego uchybienia mogą stanowić o naruszeniu podstawowych zasad porządku prawnego. Dopiero pozytywne ustalenie w tym zakresie uzasadnia dalszą ingerencję sądu powszechnego, to jest kontrolę merytoryczną wydanego rozstrzygnięcia i badanie

---

⁵⁶ Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 7 stycznia 2009 r., II CSK 397/08, LEX nr 523608.

zarzucanych uchybień procesowych w postępowaniu przed sądem polubownym. Zasadnie więc w doktrynie wskazuje się, że wyznaczenie rzeczywistego zakresu kontroli wykonywanej przez sąd powszechny w ramach instytucji skargi o uchylenie wyroku sądu polubownego zależy ostatecznie od ustalenia, jakie elementy systemu prawnego stanowią podstawowe zasady porządku prawnego.⁵⁷ W tym zakresie z uwagi na zajmowaną pozycję ustrojową oraz posiadany autorytet szczególna rola przypada orzecznictwu Sądu Najwyższego.

---

⁵⁷ K. Weitz, *Klauzula porządku publicznego...*, jw., s. 28.

Załączniki

- Załącznik nr 1. Wykaz spraw będących przedmiotem badania w roku 2012

L.p.	Sygn. akt	Sąd I instancji	Sąd II instancji	Data zakończenia sprawy
1	IX GC 704/10	SO w Poznaniu	-----	25.05.2011
2	IX GC 208/10	SO w Krakowie	-----	7.09.2010
3	IX GC 659/10	SO w Krakowie	-----	10.03.2011
4	IX GC 142/11	SO w Krakowie	-----	19.07.2011
5	IX GC 433/11	SO w Krakowie	-----	21.11.2011
6	IX GC 434/11	SO w Krakowie	-----	21.11.2011
7	IX GC 541/11	SO w Krakowie	-----	31.10.2011
8	IX GC 581/11	SO w Krakowie	-----	5.03.2012
9	IX GC 742/11	SO w Krakowie	-----	1.02.2012
10	XIII GC 58/11	SO w Katowicach	-----	23.01.2012
11	XIV GC 179/09	SO w Katowicach	-----	4.03.2010
12	IX GC 591/10	SO w Gdańsku	-----	3.03.2011
13	IX GC 198/09	SO w Gdańsku	SA w Gdańsku	19.11.2010
14	IX GC 226/10	SO w Gdańsku	-----	14.09.2010
15	IX GC 484/10	SO w Gdańsku	-----	2.11.2011
16	XX GC 206/11	SO w Warszawie	-----	26.07.2011
17	XX GC 169/11	SO w Warszawie	-----	16.12.2011
18	XX GC 345/12	SO w Warszawie	-----	25.06.2012
19	XX GC 685/11	SO w Warszawie	-----	24.07.2012
20	XX GC 475/09	SO w Warszawie	-----	13.07.2010
21	XX GC 729/09	SO w Warszawie	-----	5.05.2010
22	XX GC 544/10	SO w Warszawie	-----	28.06.2011
23	XX GC 439/09	SO w Warszawie	SA w Warszawie	17.12.2010
24	XX GC 703/10	SO w Warszawie	-----	5.10.2011
25	XX GC 80/10	SO w Warszawie	SA w Warszawie	31.01.2012
26	XVI GC 591/10	SO w Warszawie	-----	08.02.2011
27	XVI GC 85/10	SO w Warszawie	-----	18.08.2011
28	XVI GC 338/12	SO w Warszawie	-----	02.08.2012
29	XVI GC 574/11	SO w Warszawie	-----	15.06.2012
30	XVI GC 176/11	SO w Warszawie	-----	15.05.2012
31	XX GC 488/08	SO w Warszawie	-----	20.01.2010
32	XX GC 609/11	SO w Warszawie	-----	4.09.2012
33	XX GC 536/08	SO w Warszawie	SA w Warszawie	22.07.2011
34	XX GC 440/08	SO w Warszawie	-----	26.01.2010
35	XVI GC 651/09	SO w Warszawie	-----	5.10.2010
36	XX GC 278/09	SO w Warszawie	-----	14.07.2010
37	XVI GC 950/09	SO w Warszawie	-----	23.03.2011
38	XVI GC 526/08	SO w Warszawie	SA w Warszawie	27.10.2010
39	XVI GC 108/10	SO w Warszawie	SA w Warszawie	3.11.2011
40	XVI GC 352/08	SO w Warszawie	-----	7.04.2009

• Załącznik nr 2. Wykaz spraw będących przedmiotem badania w roku 2013

L.p.	Sygn. akt	Sąd I instancji	Sąd II instancji	Data zakończenia sprawy
1	XVI GC 815/10	SO w Warszawie	SA w Warszawie	25.01.2013
2	XVI GC 41/10	SO w Warszawie	SA w Warszawie	14.06.2012
3	XX GC 312/09	SO w Warszawie	SA w Warszawie	26.09.2012
4	IX GC 74/11	SO w Krakowie	SA w Krakowie	3.10.2012
5	X GC 222/12	SO w Łodzi	SA w Łodzi	25.06.2013
6	VIII GC 248/11	SO w Szczecinie	SA w Szczecinie	21.03.2013
7	XXVI GC 516/12	SO w Warszawie	SA w Warszawie	13.05.2013
8	IX GC 745/12	SO w Poznaniu	SA w Poznaniu	3.04.2013
9	XVI GC 347/09	SO w Warszawie	SA w Warszawie	23.08.2012
10	X GC 449/09	SO Warszawa - Praga	SA w Warszawie	3.10.2012
11	VIII GC 174/13	SO w Szczecinie	-----	12.12.2013
12	IX GC 368/12	SO w Gdańsku	SA w Gdańsku	28.11.2013